



A comparative study of the effectiveness of compliance guidelines Internal controls approved by the Stock Exchange Organization

- Mehdi Khorramabadi¹
- Samira Seif²
- Soheila Lashgarara³
- Sajad Habibzadeh Dashtaki⁴

Abstract

The aim of the present research, compare the effectiveness of the internal controls compliance directive approved by the Stock Exchange Organization, before and after the requirement of the said directive, based on three performance criteria, including the quality of financial reporting, the quality of auditing, and the quality of companies' profits. Method: In this regard, three hypotheses have been tested at the level of all companies through three regression models and at the level of each company through the Wilcoxon signed - rank test. In order to make a comparative comparison and test the hypotheses, a sample consisting of 200 companies admitted to the Tehran Stock Exchange during a 16-year period including a 5-year period from 2007 to the end of 2011 as a period before the requirement of the directive mentioned and from 2012 to the end of 2022 as a post-requirement period, he was not selected. Results: The results have shown that the internal control guidelines have a positive and significant effect on the quality of financial reporting, audit quality and profit quality at the level of the entire company. While, the results of Wilcoxon's non-parametric two-sample sign test at the company level indicate that there was no significant difference in the quality of financial reporting of companies in the period before and after the announcement of the internal control guidelines approved by the Stock Exchange Organization; The quality of the company's audit committee has increased and the quality of the company's profit has decreased.

Keywords: Internal control guidelines, Financial reporting quality, Audit quality and profit quality.

¹Assistant Professor, Department of Accounting, Payame Noor University, Tehran, Iran (Corresponding Author). Email: M.Khorramabadi@pnu.ac.ir

²Assistant Professor, Department of Accounting, Payame Noor University, Tehran, Iran, samiraseif@pnu.ac.ir

³Assistant Professor, Department of Accounting, Payame Noor University, Tehran, Iran, s.lashgarara@pnu.ac.ir

⁴ Master of Accounting, Payame Noor University, Tehran, Iran, Habibisajad1368@gmail.com

بررسی مقایسه تطبیقی اثربخشی دستورالعمل رعایت کنترل‌های داخلی مصوب سازمان بورس

- مهدی خرم آبادی^۱
- سمیرا سیف^۲
- سهیلا لشکرآراء^۳
- سجاد حبیب زاده دشتکی^۴

چکیده

هدف پژوهش حاضر، مقایسه تطبیقی اثربخشی دستورالعمل رعایت کنترل‌های داخلی مصوب سازمان بورس، قبل و بعد از الزام دستورالعمل مزبور بر مبنای سه معیار عملکردی مشتمل بر کیفیت گزارشگری مالی، کیفیت حسابرسی و کیفیت سود شرکت‌ها است. در این راستا، سه فرضیه در سطح کل شرکت‌ها از طریق سه مدل رگرسیونی و در سطح هر شرکت از طریق آزمون علامت زوج- نمونه ای ویلکاکسون مورد آزمون قرار گرفته است. جهت آزمون فرضیه‌ها، نمونه‌ای متشکل از ۲۰۰ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی یک بازه زمانی ۱۶ ساله مشتمل بر یک دوره ۵ ساله از سال ۱۳۸۶ تا پایان سال ۱۳۹۰ به عنوان دوره قبل از الزام دستورالعمل مزبور و از سال ۱۳۹۱ تا پایان سال ۱۴۰۱ به عنوان دوره پس از الزام، انتخاب گردید. نتایج نشان داده است که دستورالعمل کنترل‌های داخلی بر کیفیت گزارشگری مالی، کیفیت حسابرسی و کیفیت سود در سطح کل شرکت‌ها تأثیر مثبت و معنی داری دارد. در حالی که، نتایج آزمون ناپارامتریک علامت زوج- نمونه ای ویلکاکسون در سطح شرکت حاکی از این است که در دوره قبل و بعد از ابلاغ دستورالعمل کنترل‌های داخلی مصوب سازمان بورس، کیفیت گزارشگری مالی شرکت‌ها تفاوت معنی داری نداشته؛ کیفیت کمیته حسابرسی شرکت‌ها بیشتر و کیفیت سود شرکت‌ها کمتر شده است.

واژگان کلیدی: دستورالعمل کنترل‌های داخلی، کیفیت گزارشگری مالی، کیفیت حسابرسی و کیفیت سود.

^۱ استادیار گروه حسابداری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. (نویسنده مسئول). (M.Khorramabadi@pnu.ac.ir)

^۲ استادیار گروه حسابداری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. (samiraseif@pnu.ac.ir)

^۳ استادیار گروه حسابداری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. (s.lashgarara@pnu.ac.ir)

^۴ کارشناسی ارشد حسابداری، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. (Habibisajad1368@gmail.com)

۱- مقدمه

کنترل‌های داخلی به عنوان یکی از سازوکارهای کلیدی مدیریت، نقشی اساسی در افزایش کارایی عملیات، ارتقای شفافیت مالی، بهبود پاسخگویی، رعایت قوانین و مقررات و کاهش تقلب و سوءاستفاده‌های مالی ایفا می‌کند (فغانی و پهلوان، ۱۳۹۷). در شرایط رقابتی حاکم بر فضای اقتصادی، یکی از ابزارهای اساسی که طراحی و اجرای اثربخش آن منجر به مزیت رقابتی نسبت به سایر شرکت‌ها می‌گردد، اعمال سیستم کنترل‌های داخلی اثربخش در شرکت‌ها است (لاکس و گیریانوس^۱، ۲۰۲۲). در دو دهه اخیر و در پی رسوایی‌های مالی گسترده، اهمیت طراحی و اجرای چارچوب‌های اثربخش کنترل‌های داخلی به منظور افزایش اعتماد ذینفعان به قابلیت اتکای گزارش‌های مالی مورد توجه قانون‌گذاران و نهادهای نظارتی قرار گرفته است. از آنجا که ارتقاء نظام محیط اقتصادی و مالی کشورها در گرو جلب اطمینان و اعتماد سرمایه‌گذاران می‌باشد، بنابراین اجرای صحیح مقررات نظارتی مانند دستورالعمل کنترل‌های داخلی با بهبود شاخص‌های عملکردی می‌تواند اطمینان سرمایه‌گذاران نسبت به عملکرد شرکت‌ها را افزایش داده و از این طریق از حقوق ذینفعان پشتیبانی نماید. در همین راستا، تصویب قانون ساربنز-اکسلی (SOX) در ایالات متحده و متعاقب آن انتشار نسخه اصلاح شده چارچوب یکپارچه کنترل‌های داخلی موسوم به کوزو در سال ۲۰۱۳، تلاشی به منظور برطرف نمودن بخشی از نگرانی‌های ناشی از خلأ مقررات نظارتی حاکم بر عملکرد شرکت‌ها بود. مبتنی بر مواد ۳۰۲ و ۴۰۴ قانون مزبور (SOX)، که ناظر بر طراحی و اجرای ساختار کنترل‌های داخلی در شرکت‌ها می‌باشد، هیئت‌مدیره شرکت‌های بورسی ملزم به استقرار و ارزیابی کنترل‌های داخلی شدند و حساب‌رسان مستقل نیز موظف به بررسی و گزارشگری درباره اثربخشی این کنترل‌ها گردیدند و به این ترتیب یک الزام قانونی برای مدیریت و حساب‌رسان در این زمینه ایجاد گردید (ویندرام و سونگ^۲، ۲۰۰۴).

الزام به کنترل‌های داخلی در سطح بین‌الملل باعث شد تا کشورهای مختلف از جمله ایران به تدوین مقرراتی مشابه بپردازند. لذا، در ایران سازمان بورس و اوراق بهادار به منظور حمایت از حقوق سرمایه‌گذاران، کاهش تخلفات مالی، و توسعه بازار شفاف، در تاریخ ۱۳۹۱/۰۲/۱۶ "دستورالعمل کنترل‌های داخلی" را تصویب کرد. براساس این دستورالعمل، مدیریت شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس موظف به طراحی و پیاده‌سازی سیستم کنترل داخلی و ارائه گزارش سالانه در این خصوص می‌باشند. همچنین، حساب‌رسان مستقل نیز ملزم به اظهارنظر درباره کفایت و اثربخشی ساختار کنترل‌های داخلی طراحی شده توسط مدیریت شده‌اند (ماده ۱۲، دستورالعمل کنترل‌های داخلی، ۱۳۹۱).

مطالعات پیشین بیانگر این است که کنترل‌های داخلی اثربخش تأثیرات متعددی بر عملکرد شرکت‌ها از حیث جنبه‌های رعایتی و عملکردی دارند. در این مطالعات نشان داده شده است که کنترل‌های داخلی قوی منجر

^۱ .lakis & Giruanus

^۲ . Windram & Song



به کارایی بالاتر در عملیات (فنگ و همکاران^۱، ۲۰۱۵)، مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی بهتر در مدیریت منابع شرکت‌ها (آساره^۲، ۲۰۰۹)، جلوگیری از رفتار ریسک‌پذیر که اهداف شرکت را به خطر می‌اندازد (لانسلیوتو^۳ و همکاران، ۲۰۱۶)، هموارسازی سود و پیش‌بینی‌پذیری و استمرار جریان نقدینگی (آلتامورو و بیٹی^۴، ۲۰۱۰)، حداقل سازی شوک‌های ناشی از رویدادهای نامطلوب و مخرب (حاجی‌ها و بزاز^۵، ۲۰۱۶)، و هدایت به سمت سازگاری بهتر با قوانین و مقررات، می‌شوند (زکریا^۶ و همکاران، ۲۰۱۶). برخی دیگر از پژوهش‌ها نشان دادند که ارتقاء ساختار کنترل‌های داخلی، شاخص‌های عملکردی شرکت را بهبود می‌بخشد. هو و همکاران^۷ (۲۰۲۱) و اجوا^۸ (۲۰۲۰) در پژوهش خود دریافتند که وجود کنترل‌های داخلی قوی به بهبود کیفیت گزارشگری مالی و شفافیت مالی منجر می‌شود. از سوی دیگر، آشباق و و همکاران^۹ (۲۰۰۸)، بیان کردند شرکت‌هایی با کنترل‌های داخلی مناسب، علاوه بر اینکه کیفیت حسابرسی بالاتری دارند، عموماً هزینه‌های حسابرسی پایین‌تری نیز دارند؛ زیرا ریسک تقلب و اشتباهات در این شرکت‌ها کمتر است. علاوه بر این، دجو و دیچو^{۱۰} (۲۰۰۲) و فنگ و همکاران^{۱۱} (۲۰۱۵) دریافتند که کنترل‌های داخلی اثربخش می‌تواند با کاهش رفتار فرصت‌طلبانه مدیریت، مدیریت سود را کنترل و کیفیت سود را بهبود ببخشد. در مجموع شواهد تجربی بیانگر این است که وجود یک سیستم کنترل داخلی قوی، علاوه بر بهبود کیفیت گزارشگری مالی و حسابرسی، می‌تواند کارایی عملیاتی را نیز ارتقا دهد.

بنابراین، با وجود نقش بی‌بدیل و غیر قابل انکار کنترل‌های داخلی اثربخش در مدیریت کارآمد واحدهای اقتصادی و الزامات قانونی جهت طراحی، اجرا، ارزیابی و گزارشگری کنترل‌های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی و مسئولیت‌های قانونی مترتب بر مدیریت و حسابرسان مستقل در این زمینه، لکن تاکنون پس از گذشت بیش از یک دهه از تصویب و الزام دستورالعمل کنترل‌های داخلی مصوب سازمان بورس و اوراق بهادار، پژوهش‌های جامع‌تری که اثربخشی و کارآمدی دستورالعمل مزبور را بر عملکرد شرکت‌ها از منظر کیفیت گزارشگری مالی، کیفیت حسابرسی و کیفیت سود برای بازه زمانی قبل و بعد از الزام دستورالعمل مزبور به صورت مقایسه‌ای بررسی کند، انجام نشده است. از این رو، مسئله پژوهش حاضر این است که آیا الزام به رعایت دستورالعمل کنترل‌های داخلی مصوب سازمان بورس و اوراق بهادار بر سه معیار عملکردی کیفیت گزارشگری مالی،

¹. Feng et al

². Asare

³. Lansiluoto et al

⁴. Altamuro and Beatty

⁵. Hajija and Bazaz

⁶. Zakaria et al

⁷. Hu et al

⁸. Ajao

⁹. Ashbaugh

¹⁰. Dechow

¹¹. Dichev



کیفیت حسابرسی و کیفیت سود هم در سطح کلی شرکت‌ها و هم در سطح هر شرکت تاثیرگذار بوده است یا نه؟

نتایج این پژوهش می‌تواند درک بهتری از تأثیر این مقررات بر عملکرد شرکت‌ها ارائه داده و بینشی برای مدیران، سرمایه‌گذاران و سیاست‌گذاران مالی فراهم سازد. در ادامه پژوهش، ابتدا مبانی نظری و پیشینه پژوهش‌های انجام‌شده و سپس روش‌شناسی پژوهش، یافته‌ها و درنهایت، نتایج و پیشنهادها ارائه می‌گردد.

۲- مبانی نظری و پیشینه پژوهش

کنترل‌های داخلی

فرض اساسی در بحث‌های عمومی و گزارش‌ها این است که کنترل‌های داخلی، کیفیت گزارشگری مالی را بهبود می‌بخشد و مشکلات حاکمیتی را کاهش می‌دهد. در این بخش، تئوری نمایندگی چارچوبی را برای این فرض ارائه می‌کند و آن کاهش هزینه‌های نمایندگی است (حساس یگانه و نتاج، ۱۳۸۵). به این ترتیب که، مدیریت می‌تواند هزینه‌های نمایندگی را از طریق اقدامات نظارتی سطوح پایین، کاهش دهد. از این رو، یک ساز و کار نظارتی ممکن برای کنترل مساله نمایندگی، استقرار سامانه کنترل‌های داخلی در شرکت است (حاجیها و محمدحسین نژاد، ۱۳۹۴). طراحی و استقرار مناسب سامانه‌های کنترل داخلی در واحدهای اقتصادی یکی از مهم‌ترین عوامل تحقق اثربخشی و کارایی عملیات، ارتقای پاسخگویی و شفافیت مالی، رعایت قوانین و مقررات و کمک به پیشگیری از تقلب و سوء استفاده‌های مالی به شمار می‌رود. از این رو نهادهای حرفه‌ای و قانون‌گذاری کشورهای مختلف به تدوین چارچوب‌ها، بیانیه‌ها و رهنمودهایی در ارتباط با نحوه طراحی، استقرار، ارزیابی و گزارشگری کنترل‌های داخلی توسط مدیریت و همچنین تدوین استانداردهای حسابرسی کنترل‌های داخلی برای حسابرسان واحدهای اقتصادی پرداخته‌اند (قنبریان، ۱۳۹۰). اهمیت این موضوع باعث توجه بیش‌از پیش به کارکرد سیستم کنترل‌های داخلی و ضرورت تغییر نگرش از ابزاری صرفاً مدیریتی به سازوکار راهبردی شرکتی ارزشمندی در ساختار شرکت‌ها شده است. طبق تعریف کوزو، کنترل داخلی فرآیندی است که هیئت مدیره، مدیریت و سایر کارکنان سازمان آن را اجرا می‌کنند و برای حصول اطمینان معقول از دستیابی شرکت به اهداف عملیاتی، گزارشگری و رعایت طراحی شده است. این تعریف تأکید می‌کند که کنترل داخلی:

- به دستیابی به اهداف در یک یا چند طبقه جداگانه اما با هم‌پوشانی و نقاط اشتراک عملیاتی، گزارشگری و رعایت کمک می‌کند.

- فرآیندی است شامل وظایف و فعالیت‌های مستمر، ابزاری است برای رسیدن به هدف و نه خود هدف. - افراد آن را اجرا می‌کنند؛ فقط دستورالعمل‌هایی از خط‌مشی و رویه، سیستم‌ها و فرم‌ها نیست، بلکه با افراد و اقدامات آنها در هر سطحی از سازمان مرتبط است که بر کنترل داخلی اثر می‌گذارند.

– قادر به ایجاد یک اطمینان معقول نه مطلق، برای هیئت مدیره و مدیریت ارشد است.
– قابلیت انطباق با ساختار واحد تجاری را دارد، برای به‌کارگیری در کل سازمان یا در یک واحد فرعی، بخش، یا واحد عملیاتی انعطاف‌پذیر است.

بر این اساس، کنترل داخلی فرآیندی پویا، تعاملی و یکپارچه است که با تمرکز بر اهداف عملیاتی و مالی شرکت، برای حمایت از شرکت در مدیریت خطر خود به‌منظور دستیابی به اهداف موجود و حفاظت از عملکرد آن طراحی شده است (چانگ و همکاران^۱، ۲۰۱۹). به‌طور مشابه، کنترل‌های داخلی اثربخش یکی از اصول اصلی در ایجاد امنیت و سلامت در سازمان است که به افزایش تلاش‌ها و توجه به نظارت و بهبود معیارهای سلامت مالی و سازمانی منجر می‌شود (هانگ و همکاران^۲، ۲۰۱۸).

در مقابل، کنترل‌های داخلی ضعیف منجر به کاهش درآمد و گردش مالی شرکت (سو و همکاران^۳، ۲۰۱۴)، سرمایه‌گذاری پایین‌تر (سان^۴، ۲۰۱۶)، حق‌الزحمه‌های حسابرسی بالاتر (اخترالدین و اون^۵، ۲۰۱۶)، نقص در عملکرد شرکت (لنارد^۶ و همکاران، ۲۰۱۶)، کاهش ارزش بازار شرکت (لوبو^۷ و همکاران، ۲۰۱۷)، تضعیف کیفیت گزارش‌گری مالی (برایان^۸ و همکاران، ۲۰۱۷)، واکنش‌های منفی بازار (نیشی زاکی و همکاران^۹، ۲۰۱۴) و یک شاخص قوی یا پرچم قرمز برای فریب کاری را به همراه خواهند داشت (سیمسر^{۱۰}، ۲۰۱۴؛ آنوار ناووی و همکاران، ۲۰۱۷) و در واقع فرصتی را برای افراد متقلب جهت ارتکاب جرم و فریب‌کاری فراهم می‌کند (لنارد و همکاران^{۱۱}، ۲۰۱۶).

همان‌گونه که پیش‌تر عنوان گردید با تصویب دستورالعمل کنترل‌های داخلی در سال ۱۳۹۱ برای شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس و فرابوس، موضوع ارائه گزارش مدیران و حساب‌رسان در خصوص کفایت کنترل‌های داخلی شرکت، به عنوان یک الزام قانونی مطرح گردید. در این دستورالعمل نیز به تأسی از بخش ۴۰۴ قانون ساربینز-اکسلی، هیأت مدیره شرکت‌های پذیرفته‌شده در بورس، مسئول استقرار و به‌کارگیری کنترل‌های داخلی و ارزیابی آن و ارائه گزارش کنترل‌های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی شده‌اند و

¹. Chang et al

². Hung et al

³. Su et al

⁴. sun et al

⁵. Akhtaruddin and Ohn

⁶. Lenard et al

⁷. Lobo et al

⁸. Bryan et al

⁹. Nishizaki et al

¹⁰. Simser

¹¹. Lenard et al

حسابرسان مستقل این شرکت‌ها نیز ملزم هستند در خصوص استقرار و به کارگیری سیستم کنترل‌های داخلی مناسب و اثربخش به وسیله شرکت، اظهارنظر کنند و در صورتی که نقاط ضعف بااهمیتی در سیستم کنترل‌های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی شرکت وجود داشته باشد، لکن در گزارش کنترل داخلی هیات مدیره افشا نشده یا افشای آن ناقص باشد، این موضوع باید در گزارش حسابرس تصریح و نسبت به تأثیرات آن بر دستیابی به اهداف تعیین شده موضع‌گیری گردد.

کنترل‌های داخلی و کیفیت گزارشگری مالی

کیفیت گزارشگری مالی به‌عنوان یکی از مولفه‌های اصلی سلامت اطلاعات مالی شرکت‌ها، نقش مهمی در تعیین شفافیت و دقت گزارش‌های مالی ایفا می‌کند. این مفهوم بیانگر آن است که گزارش‌های مالی تا چه اندازه می‌توانند واقعیت‌های اقتصادی زیربنایی شرکت را به‌طور منصفانه و دقیق منعکس نمایند (نخعی و حیدری نسب، ۱۳۹۸). با عنایت به اینکه کنترل‌های داخلی از ارکان اصلی و جزء لاینفک و غیرقابل اجتناب سیستم مدیریت کارآمد هر واحد تجاری محسوب می‌شود و بیشتر تصمیمات ذینفعان با اتکاء بر گزارش‌های مالی مستخرج از سیستم حسابداری تحت نظارت کنترل‌های داخلی انجام می‌شود، از این رو وجود یک سیستم کنترل داخلی باکیفیت، قابلیت اتکای گزارشگری مالی را بهبود می‌بخشد (جمالی نصاری و همکاران، ۱۴۰۲). در این راستا و مبتنی بر نظریه نمایندگی، طراحی و استقرار یک سیستم کنترل داخلی کارآمد از طریق ایجاد شفافیت در فرآیندهای مالی، باعث کاهش رفتارهای فرصت طلبانه مدیران و افزایش قابلیت اتکای گزارشگری مالی و کیفیت گزارشگری مالی می‌شود (بوشمن و اسمیت^۱، ۲۰۰۱).

کیفیت گزارشگری مالی نه‌تنها بر دقت داده‌های مالی تأثیر دارد، بلکه بر نحوه تعاملات اقتصادی شرکت با سهامداران، سرمایه‌گذاران و دیگر ذینفعان نیز اثرگذار است. بنابراین، بر اساس نظریه ذینفعان، کنترل‌های داخلی موثر تضمین می‌کنند که گزارشگری مالی شرکت شفاف و قابل اعتماد باشد و منافع همه ذینفعان را در نظر بگیرد (دیفاند و ژانگ^۲، ۲۰۱۴). مطابق با چارچوب کوزو (۲۰۱۳)، کنترل‌های داخلی، به‌ویژه در زمینه حسابداری و گزارشگری مالی، به شرکت‌ها کمک می‌کنند تا از اشتباهات و تقلب‌های احتمالی جلوگیری کرده و اطلاعات صحیح و به‌موقع را به ذینفعان ارائه دهند. این اقدامات باعث می‌شود که گزارش‌های مالی قابل اعتماد و شفاف، به ابزاری برای مدیریت بهتر منابع و تصمیم‌گیری‌های استراتژیک تبدیل شوند (دیلوت و توچه^۳، ۲۰۰۴). مطابق با پژوهش دامس^۴ (۲۰۰۴)، حتی الزام اخیر گزارشگری اطلاعات مرتبط با کنترل‌های داخلی نیز می‌تواند به‌طور چشمگیری بهبود کیفیت گزارشگری

^۱ . Bushman & Smith

^۲ . Defond & Zhang

^۳ . Deloitte & Touche

^۴ . Deumes

مالی را به دنبال داشته باشد. این گزارش‌ها نه تنها موجب بهبود شفافیت و اطمینان از دقت داده‌های مالی می‌شوند، بلکه به کاهش ریسک‌های ناشی از سوء استفاده‌های مالی و تقلبات مالی نیز کمک می‌کنند. از سوی دیگر، سیستم‌های کنترل داخلی قوی به واسطه اقدامات پیشگیرانه قادر به شناسایی و اصلاح خطاهای موجود در صورت‌های مالی پیش از آنکه به مشکلات بزرگ‌تر منتهی شوند، هستند. این مفاهیم به‌ویژه برای شرکت‌های بزرگ که دارای فرآیندها و عملیات پیچیده هستند، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در چنین سازمان‌هایی، وجود سیستم‌های کنترل داخلی اثربخش به این معنا است که می‌توان از دقت بالای گزارش‌های مالی اطمینان حاصل کرد، زیرا این سیستم‌ها به‌طور مداوم فرآیندهای مختلف را پایش کرده و از وقوع خطاها و انحرافات جلوگیری می‌کنند. بر اساس پژوهش‌های صورت گرفته، کنترل‌های داخلی ضعیف ضمن کاهش درآمد و گردش مالی شرکت (سو و همکاران، ۲۰۱۴)، باعث کاهش نظارت، هدایت و دقت مدیران (فنگ و همکاران، ۲۰۱۹)، افزایش ریسک و هزینه‌های حسابرسی (اخترالدین و اون، ۲۰۱۶ و قادری و همکاران، ۱۴۰۲) و نهایتاً تضعیف کیفیت گزارشگری مالی می‌شوند (برایان و همکاران، ۲۰۱۷). بر این اساس، می‌توان نتیجه گرفت که وجود سیستم‌های کنترل داخلی اثربخش نه تنها برای کاهش ریسک‌ها و اشتباهات مالی ضروری است، بلکه به‌طور مستقیم بر بهبود کیفیت گزارشگری مالی و ایجاد اعتماد بیشتر در میان سهامداران و ذینفعان نیز تأثیرگذار است.

کنترل‌های داخلی و کیفیت سود

کیفیت سود به‌عنوان معیاری برای ارزیابی عملکرد مالی شرکت‌ها، به توانایی سود گزارش‌شده در پیش‌بینی سودهای آتی اشاره دارد. سود با کیفیت بالا معمولاً پایدار، قابل اعتماد و پیش‌بینی‌پذیر است و به‌عنوان شاخصی از کارایی مدیریت و صحت اطلاعات مالی شناخته می‌شود. از سوی دیگر، سود ناپایدار و دارای تغییرات زیاد، معمولاً نشان‌دهنده کیفیت پایین است و قادر به ارائه اطلاعات موثری برای تصمیم‌گیری نمی‌باشد. به عبارت دیگر، سود با کیفیت بالا باید هم‌راستا با سود اقتصادی واقعی باشد و قادر به منعطف کردن تصمیمات مالی و اقتصادی باشد (مشایخ و دوستیان، ۱۳۹۵). طبق نظریه اطلاعات نامتقارن (آکرلوف، ۱۹۷۰) وجود ضعف در کنترل‌های داخلی می‌تواند باعث عدم تقارن اطلاعاتی و کاهش کیفیت سود شود زیرا سهامداران اطلاعات دقیقی از عملکرد واقعی شرکت دریافت نمی‌کنند (هیلی و پالپ، ۲۰۰۱). به طور مشابه، بر اساس نظریه علامت دهی، شرکت‌ها باید با استفاده از سیگنال دهی موجب کاهش عدم تقارن اطلاعاتی شوند؛ اما در صورت وجود ساختار کنترل‌های داخلی ضعیف، مدیران ممکن

¹. Su et al

². Feng et al

³. Akhtaruddin & Ohn

⁴. Healy & Palepu

است از این سیگنال‌ها به منظور دست‌یابی به اهداف خود از طریق مدیریت سود و به تبع آن گزارش سودهای با کیفیت پایین اقدام نمایند (هانگ و همکاران^۱، ۲۰۲۳).

تحقیقات تجربی نیز تأیید می‌کنند که کیفیت سود با افشای اطلاعات کنترل داخلی رابطه مثبت دارد. کنترل‌های داخلی اثربخش، به ویژه در فرآیندهایی نظیر کشف و جلوگیری از خطاها، می‌تواند کیفیت سود را بهبود بخشد (آشباق و همکاران، ۲۰۰۸). مطالعه دوئل و همکاران^۲ (۲۰۰۷) نشان داد که ضعف کنترل‌های داخلی با کیفیت پایین سود ارتباط دارد زیرا این ضعف‌ها منجر به افزایش اقلام تعهدی غیرعادی و کاهش پایداری سود می‌شوند. علاوه بر این، قانون ساربنز-اکسلی شرکت‌ها را ملزم به افشای اطلاعات مربوط به کنترل‌های داخلی کرده و مطالعات نشان داده‌اند که پس از اصلاح ضعف‌های کنترل داخلی، کیفیت سود بهبود می‌یابد (فنگ و همکاران، ۲۰۰۸؛ لنگ و لی^۳، ۲۰۱۲؛ بدراد و همکاران^۴، ۲۰۱۱). این یافته‌ها نشان‌دهنده این است که استقرار سیستم‌های کنترل داخلی موثر نه تنها به بهبود شفافیت و دقت گزارشگری مالی کمک می‌کند، بلکه می‌تواند باعث ارتقای کیفیت سود و در نتیجه تصمیمات مالی بهینه‌تر گردد.

کنترل‌های داخلی و کیفیت حسابرسی

کیفیت حسابرسی به قابلیت اعتماد صورت‌های مالی حسابرسی‌شده و توانایی حسابرس در کشف و گزارش تحریفات بااهمیت اشاره دارد (دی‌آنجلو، ۱۹۸۱). مبتنی بر نظریه نمایندگی، تضاد منافع میان مدیران و سهامداران می‌تواند منجر به دستکاری صورت‌های مالی شود. در این زمینه، کنترل‌های داخلی قوی به کاهش این تضاد کمک کرده و کیفیت حسابرسی را افزایش می‌دهند (چن و همکاران^۵، ۲۰۱۶). بر اساس نظریه تقاضای حسابرسی (واتس و زیمرمن، ۱۹۸۶)، سهامداران و سایر ذینفعان برای کاهش ریسک اطلاعاتی به گزارش‌های حسابرسی شده متکی هستند. از این رو، وجود یک سیستم کنترل داخلی اثربخش، فرآیند حسابرسی را تسهیل کرده و باعث کاهش خطر تحریفات در صورت‌های مالی می‌شود (هی و همکاران، ۲۰۱۸). علاوه بر این مطابق با فرضیه نظارت، حسابرسی یک ساز و کار نظارتی تلقی می‌گردد که استفاده از آن به سهام داران اطمینان معقولی به منظور حفظ منافع آنها ایجاد می‌کند. بدیهی است که حفظ حقوق و منافع سهام داران در سایه اجرای اقدامات کنترلی اثربخش حاصل می‌گردد. یکی از این اقدامات، اعمال کنترل‌های داخلی کارآمد است. با این استدلال انتظار می‌رود اگر حسابرسی شرکت از کیفیت مناسبی برخوردار باشد، مدیریت را وادار به بهبود و ارتقاء ساختار کنترل‌های داخلی می‌نماید (کشتکار و همکاران، ۱۳۹۸). چارچوب کنترل‌های داخلی یکپارچه کوزو (۲۰۱۳)، نیز تأکید می‌کند که کنترل‌های داخلی قوی می‌توانند از بروز

¹ . Hong

² . Doyle

³ . Leng & Li

⁴ . Bedard

⁵ . Chen et al

اشتباهات و تقلب در گزارشگری مالی جلوگیری کنند. بر همین اساس است که، حسابربان مستقل معمولاً با اتکا بر کار حسابربان داخلی، در صدد هستند تا ریسک حسابرسی را تا حد ممکن کاهش داده و از این طریق کیفیت حسابرسی را بهبود بخشند (پراویت و همکاران، ۲۰۰۹). در واقع، یک حسابرسی داخلی قوی و کارآمد، اطمینان از عملکرد صحیح کنترل‌های داخلی را افزایش داده و زمینه را برای حسابرسی مستقل و باکیفیت و ارتقاء کیفیت حسابرسی فراهم می‌کند. تحقیقات تجربی نیز نشان داده‌اند که کنترل‌های داخلی اثربخش، زمینه انجام حسابرسی باکیفیت را فراهم می‌آورند (آشیا، ۲۰۰۸). به طور مشابه، ضعف در کنترل‌های داخلی اغلب با افزایش ریسک تحریفات مالی، افزایش دستکاری سود، و کاهش کیفیت حسابرسی همراه است (دویل و همکاران، ۲۰۰۷). مجموع استدلال‌های بالا موید ارتباط بین کیفیت کنترل‌های داخلی و کیفیت حسابرسی می‌باشد.

بهیمنی نیا و اروچی کمال آبادی (۱۴۰۲)، در بررسی اثر پیاده‌سازی سیستم کنترل‌های داخلی بر کیفیت گزارشگری مالی و حکمرانی خوب در سازمان‌های بخش عمومی و مبتنی بر نظر ۶۶ نفر از ذی‌حسابان، مدیران مالی و روسای حسابداری واحدهای گزارشگر بخش عمومی و همچنین اعضای هیئت علمی متخصص در حسابداری بخش عمومی، به این نتیجه دست یافتند که در بخش عمومی پیاده‌سازی سیستم کنترل داخلی بر کیفیت گزارشگری مالی اثر مثبت و معناداری دارد. مهدویان و همکاران (۱۴۰۱)، به بررسی تأثیر وضع مقررات کنترل‌های داخلی به منظور جلوگیری از وقوع اشتباهات و انحرافات به گونه ای اثربخش و کارآمد بر کیفیت اقلام تعهدی ۹۰ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی ۱۲ ساله ۱۳۹۷-۱۳۸۶ در دو مرحله با اجرای آزمون مقایسه میانگین تی زوجی و آزمون کرامر پرداختند. نتایج پژوهش نشان داد که کیفیت اقلام تعهدی شرکت‌ها در دوره بعد از وضع مقررات کنترل‌های داخلی، تفاوت معناداری با دوره قبل از آن دارد.

گریوانی (۱۴۰۱)، به بررسی رابطه بین ویژگی‌های حسابرسی داخلی بر کنترل داخلی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در طی دوره زمانی ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۶ پرداخته است. نتایج حاصل از این پژوهش نشان می‌دهد که بین ویژگی‌های حسابرسی داخلی و اثربخشی کنترل داخلی، رابطه معناداری وجود دارد. پورحسن سنگری و همکاران (۱۳۹۸)، تأثیر شدت ضعف در کنترل‌های داخلی بر کیفیت سود شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۵ با استفاده از رگرسیون حداقل مربعات معمولی را مورد بررسی قرار دادند. نتایج نشان داد که ضعف در کنترل‌های داخلی تأثیر منفی و معناداری بر کیفیت سود دارد. همچنین شدت ضعف در کنترل‌های داخلی مرتبط با قسمت حسابداری شرکت اثر منفی و معناداری بر کیفیت سود دارد. امیری و حاجیه‌ها (۱۳۹۸)، به بررسی رابطه میان فعالیت‌های حسابرسی و کیفیت سیستم کنترل داخلی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در دوره زمانی ۱۳۹۱ الی ۱۳۹۵ پرداختند. با توجه به نتایج به دست آمده از آزمون فرضیه‌ها می‌توان نتیجه گرفت که اندازه کمیته حسابرسی و نوع موسسه حسابرسی بر کیفیت کنترل داخلی مؤثر می‌باشد اما با در نظر گرفتن

تعداد اعضای کمیته حسابرسی این اثر در معیارهای کنترل داخلی و شاخص‌های آن مؤثر نبوده است. چراغی زاده و مقدم (۱۳۹۷)، در پژوهشی به بررسی تأثیر کنترل‌های داخلی شرکت بر کیفیت گزارشگری مالی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار با استفاده از مدل فرانسیس و همکاران پرداختند. تحلیل داده‌های پژوهش برای بازه زمانی طی سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۵، نشان می‌دهد که کنترل‌های داخلی شرکت بر کیفیت گزارشگری مالی تأثیر مثبت و معناداری دارد.

هو و همکاران^۱ (۲۰۲۱)، به بررسی رابطه بین کیفیت گزارشگری مالی و کنترل داخلی شرکت‌های چین پرداختند. نتایج پژوهش آنها نشان می‌دهد که کنترل داخلی تأثیر مثبتی بر کیفیت گزارشگری مالی دارد و هیچ اثر جانبی ایجاد نمی‌کند که به ارزش بلندمدت شرکت‌ها آسیب برساند. اجوا^۲ (۲۰۲۰)، در پژوهشی به بررسی تأثیر کیفیت کنترل داخلی شرکت بر کیفیت گزارشگری مالی پرداخت. در این پژوهش، از مطالعات ۱۲۰ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار نیجریه طی سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۷ استفاده شد. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های پژوهش نشان داد که کیفیت کنترل داخلی شرکت بر کیفیت گزارشگری مالی، تأثیر مثبت معناداری دارد. جی و همکاران^۳ (۲۰۲۰)، با استفاده از ارقام تعهدی اختیاری برای نشان دادن کیفیت سود، بررسی کردند که آیا اولین گزارش کنترل داخلی داوطلبانه در سال ۲۰۰۷ با کیفیت سود در چین مرتبط است یا خیر. به طور کلی، مطالعه آنها نشان می‌دهد که شرکت‌های دولتی هنگام صدور اولین گزارش کنترل داخلی داوطلبانه، خودارزیابی‌های دقیقی انجام می‌دهند و در نتیجه، بهبود کیفیت سود وجود دارد. چن (۲۰۱۶)، تأثیر کنترل داخلی بر کیفیت سود را بر اساس چشم‌انداز چرخه عمر با استفاده از داده‌های شرکت‌های پذیرفته شده در بازار چین از سال ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۳ بررسی کرد. یافته‌های تجربی نشان می‌دهد که کنترل داخلی با کیفیت بالا می‌تواند مدیریت سود تعهدی و مدیریت سود واقعی (به استثنای هزینه‌های اختیاری که مدیریت سود را دستکاری می‌کنند) را به طور مؤثر کاهش دهد. به عبارتی بین کنترل داخلی و کیفیت سود رابطه منفی و معنی داری وجود دارد.

دویل و همکاران (۲۰۰۷)، در بررسی نقاط ضعف کنترل داخلی و تأثیر آن بر شرکت‌ها در بازار بورس آمریکا، نقاط ضعف کنترل داخلی را به دو گروه سطح شرکت و حسابداری تقسیم کردند. آنها دریافتند که چون ضعف‌های حسابداری کنترل داخلی قابل حسابرسی هستند و ضعف‌های کنترل داخلی موجود در سطح شرکت قابل حسابرسی نیستند، رابطه مثبت بین کنترل داخلی و کیفیت حسابرسی وجود دارد که عمدتاً ناشی از تأثیر افشا ضعف‌های مربوط به کنترل داخلی در سطح شرکت می‌باشد. همچنین بیان داشتند که نقاط ضعف کنترل داخلی بر کیفیت سود تأثیر مثبت و معنی داری دارد.

1. Hu, Jieqiong, Yin-Che Weng, Fusheng Wang

2. Ajao, O.

3. Chee et al.

۳- فرضیه ها و روش پژوهش

با توجه به مبانی نظری پیش گفته در بیان موضوع پژوهش، فرضیه‌های پژوهش به شرح ذیل تدوین شده اند:

- فرضیه اول: دستورالعمل کنترل‌های داخلی بر کیفیت گزارشگری مالی شرکت‌ها تأثیر معنی داری دارد.
- فرضیه دوم: دستورالعمل کنترل‌های داخلی بر کیفیت حسابرسی شرکت‌ها تأثیر معنی داری دارد.
- فرضیه سوم: دستورالعمل کنترل‌های داخلی بر کیفیت سود شرکت‌ها تأثیر معنی داری دارد.

در این پژوهش به منظور بررسی تاثیر متغیرهای پژوهش از تحلیل رگرسیون استفاده شده است. برای گردآوری داده‌های مربوط به متغیرهای پژوهش، از نرم افزار ره آورد نوین و سایت مدیریت تحقیق، توسعه و مطالعات اسلامی سازمان بورس و اوراق بهادار و سایت رسمی شرکت بورس اوراق بهادار تهران استفاده شده است. روش مورد استفاده برای آزمون فرضیه‌های پژوهش نیز، استفاده از الگوی رگرسیونی داده‌های ترکیبی به منظور تحلیل داده‌های شرکت‌های نمونه می باشد. قلمرو زمانی پژوهش، یک بازه زمانی ۱۶ ساله مشتمل بر یک دوره ۵ ساله از سال ۱۳۸۶ تا پایان سال ۱۳۹۰ به عنوان دوره قبل از الزام دستورالعمل کنترل‌های داخلی و از سال ۱۳۹۱ تا پایان سال ۱۴۰۱ به عنوان دوره پس از الزام دستورالعمل می باشد. نمونه پژوهش متشکل از ۲۰۰ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران به روش حذف سیستماتیک انتخاب و شامل شرکت‌هایی است که ویژگی‌های زیر را دارند: ۱- به منظور همگن شدن نمونه آماری در سال‌های مورد بررسی، شرکت‌ها پیش از سال ۱۳۸۶ در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته شده باشند و طی دوره مد نظر تغییر فعالیت و یا تغییر سال مالی نداشته باشند ۲- سال مالی شرکت‌ها منتهی به پایان اسفند ماه هر سال باشد ۳- اطلاعات مالی آنها برای کل بازه زمانی مورد بررسی در دسترس باشد ۴- سهام شرکت‌ها در هریک از سال‌های دوره پژوهش، وقفه معاملاتی بیش از سه ماه نداشته باشد ۵- شرکت‌های نمونه جزء شرکت‌های سرمایه‌گذاری، هلدینگ و واسطه‌گری مالی، بانک‌ها و شرکت‌های بیمه نباشند. به این ترتیب، تعداد ۳۲۰۰ سال- شرکت به عنوان حجم نمونه آماری می‌باشد.

۴- مدل‌های تجربی پژوهش

باعنایت به مبانی نظری و پیشینه‌های مطرح شده، در این پژوهش از الگوهای رگرسیونی زیر که به صورت پانل دیتا تخمین زده می‌شود، استفاده خواهد شد:

فرضیه اول: دستورالعمل کنترل‌های داخلی بر کیفیت گزارشگری مالی شرکت‌ها تأثیر معنی داری دارد.

مدل (۱)

$$FRQ_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 ICG_{i,t} + \beta_2 TANG_{i,t} + \beta_3 CFO_{i,t} + \beta_4 SIZE_{i,t} + \beta_5 LEV_{i,t} + \beta_6 AGE_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

فرضیه دوم: دستورالعمل کنترل‌های داخلی بر کیفیت حسابرسی شرکت‌ها تأثیر معنی داری دارد.

مدل (۲)

$$ACQ_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 ICG_{i,t} + \beta_2 TANG_{i,t} + \beta_3 CFO_{i,t} + \beta_4 SIZE_{i,t} + \beta_5 LEV_{i,t} + \beta_6 AGE_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

فرضیه سوم: دستورالعمل کنترل‌های داخلی بر کیفیت سود شرکت‌ها تأثیر معنی داری دارد.

مدل (۳)

$$APQ_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 ICG_{i,t} + \beta_2 TANG_{i,t} + \beta_3 CFO_{i,t} + \beta_4 SIZE_{i,t} + \beta_5 LEV_{i,t} + \beta_6 AGE_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

۵- متغیرهای پژوهش:

متغیرهای وابسته:

۱- کیفیت گزارشگری مالی (FRQ): در این پژوهش از اقلام تعهدی اختیاری، به عنوان شاخص کیفیت گزارشگری مالی استفاده می‌شود. دلیل انتخاب این معیار، این است که اقلام تعهدی، عامل اصلی پیش‌بینی جریان‌های نقدی آتی هستند و در صورتی که در برآورد آنها میزان خطا کمتر باشد، سود‌ها نشانه بهتری از جریان‌های نقدی آتی خواهند بود. بدین منظور ابتدا کل اقلام تعهدی از طریق کسر کردن جریان‌های نقدی عملیاتی از سود خالص به شرح رابطه زیر محاسبه می‌شود:

$$ACC_{i,t} = EARNINGS_{i,t} - CFO_{i,t} \quad \text{رابطه (۱)}$$

در این رابطه، $ACC_{i,t}$: کل اقلام تعهدی شرکت i در سال t ، $EARNINGS_{i,t}$: سود عملیاتی شرکت i در سال t و $CFO_{i,t}$: جریان‌های نقدی عملیاتی شرکت i در سال t می‌باشد.

سپس کل اقلام تعهدی از طریق مدل تعدیل شده جونز (۱۹۹۱)، با اضافه کردن بازده دارایی‌های یک دوره قبل به عنوان متغیر کنترلی که توسط کوتاری و همکاران (۲۰۰۵) پیشنهاد شده است، به دو جزء اقلام



تعهدی اختیاری و اقلام تعهدی غیر اختیاری تفکیک می‌شود. باقیمانده های $(\varepsilon_{i,t})$ رگرسیون مدل کوتاری و همکاران (۲۰۰۵) بیانگر بخش غیر قابل توضیح مشاهدات یا همان اقلام تعهدی اختیاری است. از آنجا که مقدار اقلام تعهدی اختیاری و نه منفی یا مثبت بودن آنها اهمیت دارد، از قدر مطلق باقیمانده های $(\varepsilon_{i,t})$ استفاده می‌شود. همچنین از آنجا که مقدار بالاتر قدر مطلق باقیمانده ها $(\varepsilon_{i,t})$ ، کیفیت گزارشگری مالی پائین تر را نشان می‌دهد و بر عکس، بنابراین از معکوس قدر مطلق باقیمانده های مدل تعدیل شده جونز توسط کوتاری و همکاران (۲۰۰۵) به عنوان شاخص اندازه گیری کیفیت گزارشگری مالی استفاده می‌شود.

$$ACC_{i,t} = \beta_0 + \beta_1(\Delta REV_{i,t} - \Delta REC_{i,t}) + \beta_2 PPE_{i,t} + \beta_3 ROA_{i,t-1} + \varepsilon_{i,t} \quad \text{رابطه (۲)}$$

در رابطه بالا، $ACC_{i,t}$: کل اقلام تعهدی شرکت i در سال t تقسیم بر دارایی های ابتدای سال t ، $\Delta REV_{i,t}$: تغییر درآمد شرکت i در سال t نسبت به سال $t-1$ تقسیم بر دارایی های ابتدای سال t ، $\Delta REC_{i,t}$: تغییر در حساب های دریافتنی شرکت i در سال t نسبت به سال $t-1$ تقسیم بر دارایی های ابتدای سال t ، $PPE_{i,t}$: ناخالص اموال، ماشین آلات و تجهیزات شرکت i در سال t تقسیم بر دارایی های ابتدای سال t ، $ROA_{i,t}$: سود عملیاتی شرکت i در سال t تقسیم بر میانگین دارایی های سال t و $\varepsilon_{i,t}$: جزء خطا (خطای برآورد اقلام تعهدی شرکت i در سال t) می باشد.

همچنین در این پژوهش، میانگین کیفیت گزارشگری مالی (اقلام تعهدی اختیاری) هر شرکت در سال های قبل از ابلاغ دستورالعمل کنترل های داخلی طی دوره پژوهش (۱۳۸۶ الی ۱۳۹۰) و سال های بعد از ابلاغ دستورالعمل کنترل های داخلی طی دوره پژوهش (۱۳۹۱ الی ۱۴۰۱) با آزمون مقایسه زوجی با یکدیگر مقایسه می‌شود و در صورت بیشتر بودن میانگین کیفیت گزارشگری مالی شرکت ها در سال های بعد از ابلاغ، اثربخشی دستورالعمل کنترل های داخلی تأیید می‌شود.

۲- کیفیت حسابرسی (ACQ): در این پژوهش برای اندازه گیری کیفیت حسابرسی از نسبت تعداد اعضای کمیته حسابرسی دارای تخصص مالی (حسابداری یا مالی) به تعداد کل اعضای کمیته حسابرسی استفاده خواهد شد. (آزاد مقدم و همکاران، ۱۳۹۹). اطلاعات مربوطه در این زمینه از سایت کدال استخراج شده است.

$$ACQ_{i,t} = \frac{ASM_{i,t}}{TCM_{i,t}} \quad \text{رابطه (۳)}$$

در این رابطه، $ASM_{i,t}$: تعداد اعضای کمیته حسابرسی دارای تخصص مالی (حسابداری یا مالی) شرکت i در سال t و $TCM_{i,t}$: تعداد کل اعضای کمیته حسابرسی شرکت i در سال t می باشد.

همچنین به منظور مقایسه میانگین کیفیت حسابرسی هر شرکت در سال های قبل و بعد از ابلاغ دستورالعمل کنترل های داخلی طی دوره پژوهش از آزمون مقایسه زوجی استفاده می‌شود و در صورت بیشتر

بودن میانگین کیفیت حسابرسی شرکت‌ها در سال‌های بعد از ابلاغ، اثربخشی دستورالعمل کنترل‌های داخلی تأیید می‌شود.

۳- کیفیت سود (APQ): در این پژوهش برای اندازه‌گیری کیفیت سود از معیار پایداری سود استفاده می‌شود. برای محاسبه پایداری سود از مدل رگرسیون مقطعی لو^۱ (۱۹۸۳) به شرح زیر استفاده می‌شود.

$$NIAT_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 NIAT_{i,t-1} + \varepsilon_{i,t} \quad \text{رابطه (۴)}$$

E_t = سود خالص پس از کسر مالیات شرکت i در سال t

E_{t-1} = سود خالص پس از کسر مالیات شرکت i در سال $t-1$

در ادبیات مالی ضریب β_1 در مدل رگرسیون مقطعی لو (۱۹۸۳) نشان دهنده پایداری سود است. پایداری سود میزان میل کردن β_1 به سمت یک است و هر چه این ضریب به یک نزدیکتر باشد نشان دهنده پایداری سود بیشتر است. با توجه به اینکه ضریب پایداری سود برای هر شرکت در هر سال باید محاسبه شود مدل رگرسیون مقطعی لو (۱۹۸۳) به صورت سری زمانی در یک دوره چرخشی ۳ ساله (t) تا $t-2$ برای هر شرکت در هر سال به طور جداگانه تخمین زده می‌شود و ضریب β_1 که نشان دهنده پایداری سود هر شرکت در هر سال است، بدست می‌آید. در اینجا نیز مجدداً میانگین کیفیت سود هر شرکت در سال‌های قبل و بعد از ابلاغ دستورالعمل کنترل‌های داخلی، با آزمون مقایسه زوجی با یکدیگر مقایسه می‌شود و در صورت بیشتر بودن میانگین کیفیت سود شرکت‌ها در سال‌های بعد از ابلاغ، اثربخشی دستورالعمل کنترل‌های داخلی تأیید می‌شود.

متغیر مستقل:

دستورالعمل کنترل‌های داخلی (ICG): با توجه به اینکه دستورالعمل کنترل‌های داخلی توسط سازمان بورس در ابتدای سال ۱۳۹۱ تصویب و جهت اجرا به شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران ابلاغ شده است و هدف این پژوهش بررسی اثربخشی این دستورالعمل در افزایش کیفیت گزارشگری مالی، کیفیت کمیته حسابرسی و کیفیت سود می‌باشد، در این پژوهش متغیر دستورالعمل کنترل‌های داخلی به عنوان یک متغیر مجازی دو وجهی و به صورت صفر و یک در نظر گرفته می‌شود. به این ترتیب که، برای سال‌های قبل از ابلاغ طی دوره پژوهش (۱۳۸۶ الی ۱۳۹۰) صفر و برای سال‌های بعد از ابلاغ طی دوره پژوهش (۱۳۹۱ الی ۱۴۰۱) یک در نظر گرفته می‌شود.

متغیرهای کنترلی:

کیفیت سود، کیفیت گزارشگری مالی و کیفیت حسابرسی به وسیله عوامل دیگری تحت تأثیر قرار می‌گیرد که این عوامل باید کنترل شوند. تحقیقات قبلی چند عامل را شناسایی کرده اند:

۱- دارایی‌های مشهود (TANG): تحصیل دارایی‌های ثابت (اموال، ماشین آلات و تجهیزات، اثاثه و ابزار و لوازم فنی) مستلزم مصرف وجوه مازادی توسط مؤسسه می‌باشد. از این رو به واسطه اختصاص دادن بخش قابل توجهی از منابع نقدی شرکت به منظور تحصیل دارایی‌های مشهود، طراحی و استقرار کنترل‌های داخلی اثربخش به منظور کسب حداکثر بازدهی از دارایی‌های مشهود ضرورت دارد (یازاوا، ۲۰۱۰). در این پژوهش دارایی‌های مشهود از طریق نسبت خالص اموال، ماشین آلات و تجهیزات به ارزش دفتری کل دارایی‌ها به شرح رابطه زیر محاسبه می‌شود.

$$TANG_{i,t} = \frac{NETPPE_{i,t}}{TA_{i,t}} \quad \text{رابطه (۵)}$$

در رابطه بالا، $NETPPE_{i,t}$: خالص اموال، ماشین آلات و تجهیزات شرکت i در پایان سال t و $TA_{i,t}$: ارزش دفتری کل دارایی‌های شرکت i در پایان سال t می‌باشد.

۲- جریان‌های نقدی عملیاتی (CFO): جریان نقد عملیاتی شاخص مناسب درجه برآورد سلامت کلی صورتهای مالی شرکت است و درنهایت گردش وجوه نقد عملیاتی ذاتا کمتر مستعد دستکاری مدیران است. دوئل و همکاران (۲۰۰۷)، بیان کردند که شرکت‌های با جریان نقد عملیاتی بالاتر از سیستم کنترل داخلی مطلوب تری برخوردار هستند.

در این پژوهش به منظور محاسبه جریان‌های نقدی عملیاتی از نسبت جریان‌های نقدی عملیاتی به دارایی‌ها به شرح رابطه زیر استفاده می‌شود:

$$CFO_{i,t} = \frac{CFO_{i,t}}{TA_{i,t}} \quad \text{رابطه (۶)}$$

در این رابطه، $CFO_{i,t}$: جریان وجوه نقد عملیاتی شرکت i در سال t و $TA_{i,t}$: مجموع دارایی‌های شرکت i در سال t می‌باشد.

۳- اندازه شرکت ($SIZE$): اندازه شرکت بر کیفیت کنترل داخلی تأثیر دارد. شرکت‌های کوچک‌تر و تازه تاسیس که از نظر مالی ضعیف‌تر و از نظر درآمد در حال رشد هستند، نقاط ضعف بااهمیت بیشتری نسبت به دیگر شرکت‌ها دارند. شرکت‌هایی که رشد فروش بالایی دارند این رشد، با نقاط ضعف بااهمیت کنترل داخلی ارتباط مثبت و معنی‌داری دارد (یازاوا، ۲۰۱۰؛ حاجیها و محمد حسین نژاد، ۱۳۹۴). اندازه شرکت از طریق لگاریتم طبیعی ارزش دفتری کل دارایی‌های شرکت به شرح رابطه زیر اندازه‌گیری می‌شود (ژانگ و همکاران، ۲۰۰۷).

$$SIZE_{i,t} = \ln(TA_{i,t}) \quad \text{رابطه (۷)}$$

۴- اهرم مالی (LEV): اهرم مالی باعث افزایش ریسک شرکت خواهد شد (رحیمیان و توکل نیا، ۱۳۹۲). بنابراین جهت کاهش ریسک ناشی از افزایش اهرم، بکارگیری سیستم کنترل داخلی ضروری است (دونگ جی، ۲۰۱۵). بلسام و همکاران (۱۹۹۵)، عنوان می‌کنند در مواقعی که سطح اهرم شرکت بالاتر است، احتمال استفاده از رویه‌های حسابداری افزایشده سود بیشتر است و کیفیت سود تحت تاثیر قرار می‌گیرد. در این پژوهش اهرم مالی از طریق نسبت ارزش دفتری کل بدهی‌های به ارزش دفتری کل دارایی‌ها به شرح رابطه زیر اندازه گیری می‌شود (ژانگ و همکاران، ۲۰۰۷).

$$LEV_{i,t} = \frac{TD_{i,t}}{TA_{i,t}} \quad \text{رابطه (۸)}$$

در رابطه بالا، $TD_{i,t}$: ارزش دفتری کل بدهی‌های شرکت i در پایان سال t می باشد.

۵- سن شرکت (AGE): بین سن شرکت با افشای ضعف کنترل داخلی رابطه معنی داری وجود دارد (دونگ جی، ۲۰۱۵). در این پژوهش سن شرکت از طریق لگاریتم طبیعی تعداد روزهای سپری شده از زمان ورود شرکت به بورس تا پایان دوره مالی جاری به شرح رابطه زیر محاسبه می شود.

$$AGE_{i,t} = \ln(DAY_{i,t} - DAY_{i,n}) \quad \text{رابطه (۹)}$$

در این رابطه، $DAY_{i,t}$: آخرین روز سال t و $DAY_{i,n}$: روز ورود به بورس شرکت i در سال n می باشد. (هو و همکاران، ۲۰۲۱).

۶- تحلیل یافته‌ها

آمار توصیفی

به منظور نمایش ویژگی‌های کلی متغیرهای پژوهش، در جدول زیر برخی از آمارهای توصیفی این متغیرها، شامل میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر، چولگی و کشیدگی مشاهدات در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱: آماره‌های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیرها	کیفیت گزارشگری مالی	کیفیت حسابداری	کیفیت سود	جریان نقدآرایی‌های مشهود	اندازه شرکت	اهرم مالی	سن شرکت
علامت اختصاری	FRQ	ACQ	APQ	TANG	CFO	SIZE	AGE
میانگین	۱/۲۲	۰/۸۴	۱/۰۹۸	۰/۲۶	۰/۱۲	۱۴/۴۸	۸/۴۸
میانه	۰/۹۸	۰/۰۰	۰/۰۷	۰/۲۲	۰/۱۰	۱۴/۲۸	۸/۷۴
حداکثر	۶/۶۷	۵/۰۰	۶۴۷/۰۷	۰/۹۷	۱/۰۵	۲۱/۵۷	۹/۹۱
حداقل	۰/۴۱	۰/۰۰	-۴۲۱/۶۷	۰/۰۰	-۱/۳۱	۹/۸۸	۰/۰۰
انحراف معیار	۰/۱۹	۱/۰۱	۲۷/۱۲	۰/۱۹	۰/۱۴	۱/۷۹۹	۱/۴۱
ضریب چولگی	۸/۷۷	۰/۹۹	۵/۹۱	۰/۸۸	۰/۲۹	۰/۶۲	-۴/۷۷
ضریب کشیدگی	۲۱۲/۷۸	۳/۲۱	۲۲۳/۳۹	۳/۲۵	۷/۷۳	۳/۵۰	۲۸/۶۳
آماره جاک- برا	۵۹۰/۸۹۰۴	۵۳۲/۸۴	۷۰۹۶۵۰۳	۴۲۴/۸۱	۳۰۳۹/۹۰	۲۴۴/۷۳	۹۴۷/۱۹
احتمال	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰	۰/۰۰



مجموع	۳۲۷۵/۵۶	۲۷۰۶/۱۵	۳۵۱۴/۰۳	۸۳۵/۲۷	۳۹۸/۸۶	۴۶۳۵۱/۴۶	۱۷۸۰/۴۰۰	۲۷۱۵۳/۲۰
انحراف از مجذور مجموع	۱۲۶/۶۲	۳۳۱۳/۷۷۵	۲۲۵۲۹۰۰	۱۱۸/۶۰۸۰	۶۵/۹۴	۱۰۳۵۶/۹۸	۱۵۸/۶۸	۶۴۳۳/۴۹۹
تعداد مشاهدات	۳۳۰۰	۳۳۰۰	۳۳۰۰	۳۳۰۰	۳۳۰۰	۳۳۰۰	۳۳۰۰	۳۳۰۰

همانطور که در جدول فوق ملاحظه می‌شود، مقادیر آمار توصیفی برای معیارهای میانگین، میانه، حداکثر، حداقل، انحراف معیار، چولگی و کشیدگی ارائه شده است. اصلی‌ترین شاخص مرکزی، میانگین است که نشان دهنده نقطه تعادل و مرکز ثقل توزیع است و شاخص خوبی برای نشان دادن مرکزیت داده هاست. بطور مثال، میانگین متغیر کیفیت گزارشگری مالی (FRQ) طی دوره پژوهش تقریباً برابر با ۱/۰۲۳ می‌باشد. فاصله مقدار میانگین (۱/۰۲۳) از میانه (۰/۹۸) این متغیر نشان می‌دهد که توزیع این متغیر به توزیع نرمال نزدیک نیست. همچنین پارامترهای پراکندگی، معیاری برای تعیین میزان پراکندگی داده‌ها از یکدیگر یا میزان پراکندگی آنها نسبت به میانگین است. در بین متغیرهای پژوهش، جریان نقدی عملیاتی (CFO) کمترین و کیفیت سود (APQ) بیشترین میزان پراکندگی (انحراف معیار) را دارد. ضریب چولگی همه متغیرها بجز سن شرکت (AGE) به صورت مثبت می‌باشد که اصطلاحاً بیان می‌شود چولگی به سمت راست است و می‌توان اظهار نمود مقادیر این داده‌ها در زیر میانگین تمرکز یافته است. همچنین آماره آزمون جبارک - برا نشان دهنده این است که هیچ یک از متغیرهای پژوهش دارای توزیع نرمال نمی‌باشند. در ادامه با توجه به مرور مبانی نظری و پیشینه‌های پژوهش، به تخمین مدل‌های تجربی و آزمون فرضیه‌های پژوهش پرداخته می‌شود.

فرضیه اول: دستورالعمل کنترل‌های داخلی بر کیفیت گزارشگری مالی شرکت‌ها تأثیر معنی‌داری دارد. نتایج حاصل از آزمون فرضیه اول در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. نتایج تخمین مدل ۱

متغیر وابسته: کیفیت گزارشگری مالی (FRQ)							
$FRQ_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 ICG_{i,t} + \beta_2 TANG_{i,t} + \beta_3 CFO_{i,t} + \beta_4 SIZE_{i,t} + \beta_5 LEV_{i,t} + \beta_6 AGE_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$							
متغیر	نماد	نماد ضریب	ضریب	انحراف استاندارد	آماره t	p-value	نتیجه
عرض از مبدا	C	β_0	۰/۹۲	۰/۰۲۱	۴۳/۶۸	۰/۰۰	معنی‌دار
دستورالعمل کنترل‌های داخلی	ICG	β_1	۰/۰۱۶	۰/۰۰۵۸	۲/۸۲۳	۰/۰۰۴۸	معنی‌دار
دارایی‌های مشهود	TANG	β_2	-۰/۱۰	۰/۰۰۹	-۱۱	۰/۰۰	معنی‌دار
جریان‌های نقد عملیاتی	CFO	β_3	۱/۲۰	۰/۰۲۶	۴۴/۷۷	۰/۰۰	معنی‌دار
اندازه شرکت	SIZE	β_4	-۰/۰۰۱۹	۰/۰۰۱۴	-۱/۳۴	۰/۱۷	عدم معنی‌داری
اهرم مالی	LEV	β_5	-۰/۰۱۷	۰/۰۲۳	-۰/۷۵	۰/۴۵	عدم معنی‌داری
سن شرکت	AGE	β_6	۰/۰۰۰۲	۰/۰۰۰۹	۰/۲۹۸	۰/۷۶	عدم معنی‌داری
آماره دوربین واتسون		۱/۹۲		آماره فیشر (F-statistic)		۱۴۳۸/۴۸۸	
(Durbin-Watson stat)				احتمال آماره فیشر		۰/۰۰	
ضریب تعیین تعدیل شده		۰/۷۲		(Prob(F-statistic))			
(Adjusted R-squared)							

همان طوری که ملاحظه می گردد مقدار p -value مربوط به آماره F فیشر $۰/۰۰۰$ می باشد، که بیانگر معنی دار بودن مدل رگرسیون در سطح اطمینان ۹۵% می باشد. مقدار ضریب تعیین تعدیل شده برابر $۰/۷۲۹$ بوده که بیانگر این است که حدود ۷۳% تغییرات متغیر وابسته با متغیرهای مدل قابل تبیین است. براساس نتایج حاصل از تخمین مدل به روش رگرسیون خطی که در نگاره ۴ آمده است، ضریب متغیر دستورالعمل کنترل‌های داخلی (ICQ)، برابر با $۰/۰۱۶۵$ و احتمال آماره t برابر $۲/۸۲۳$ (با سطح خطای کوچکتر از ۵ درصد) است. بنابراین فرضیه اول پژوهش تایید و می‌توان گفت که دستورالعمل کنترل‌های داخلی (ICQ) بر کیفیت گزارشگری مالی (FRQ) تأثیر مثبت و معنی داری دارد. متغیرهای کنترلی دارایی‌های مشهود با ضریب $-۰/۱۰$ ، متغیر جریان های نقد عملیاتی با ضریب $۱/۲$ با کیفیت گزارشگری مالی رابطه معنی دار دارند ولی اندازه شرکت، اهرم مالی و سن شرکت با متغیر وابسته کیفیت گزارشگری مالی رابطه معنی داری ندارند.

در ادامه کیفیت گزارشگری مالی (اقدام تعهدی اختیاری) هر شرکت در سال‌های قبل از ابلاغ دستورالعمل کنترل‌های داخلی طی دوره پژوهش (۱۳۸۶ الی ۱۳۹۰) و سال‌های بعد از ابلاغ دستورالعمل کنترل‌های داخلی طی دوره پژوهش (۱۳۹۱ الی ۱۴۰۱) با آزمون مقایسه زوجی با یکدیگر مقایسه آماری شدند. قبل از انجام آزمون مقایسه زوجی کیفیت گزارشگری مالی شرکت‌ها (اقدام تعهدی اختیاری) قبل و بعد از ابلاغ دستورالعمل کنترل‌های داخلی، جهت انتخاب روش آماری پارامتریک یا ناپارامتریک مقایسه زوجی، باید نرمال بودن توزیع کیفیت گزارشگری مالی شرکت‌ها در دو دوره قبل و بعد از ابلاغ دستورالعمل کنترل‌های داخلی بررسی شود. برای بررسی نرمال بودن متغیرها در دو دوره زمانی، از آزمون‌های کولموگروف-اسمیرنوف و آزمون شاپیرو-ویلک استفاده شد که نتایج آن به شرح جدول ۳ می‌باشد.

جدول ۳. آزمون نرمال بودن کیفیت گزارشگری مالی شرکت‌ها

متغیر	علامت اختصاری	آزمون کولموگروف-اسمیرنوف			آزمون شاپیرو-ویلک		
		Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
کیفیت گزارشگری مالی قبل از ابلاغ دستورالعمل	FRQ8690	۰/۱۶	۲۰۰	۰/۰۰۰	۰/۸۰۷	۲۰۰	۰/۰۰۰
کیفیت گزارشگری مالی بعد از ابلاغ دستورالعمل	FRQ9101	۰/۱۴	۲۰۰	۰/۰۰۰	۰/۸۹۳	۲۰۰	۰/۰۰۰

با توجه به نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف و آزمون شاپیرو-ویلک به شرح جدول ۳، توزیع کیفیت گزارشگری مالی شرکت‌ها در دو دوره زمانی قبل و بعد از ابلاغ دستورالعمل کنترل‌های داخلی نرمال نمی‌باشد. در نتیجه از آزمون ناپارامتریک علامت زوج-نمونه ای ویلکاکسون جهت مقایسه زوجی کیفیت گزارشگری مالی شرکت‌ها در دو دوره زمانی قبل و بعد از ابلاغ دستورالعمل کنترل‌های داخلی به کمک نرم افزار SPSS استفاده شد که نتایج آن به شرح جدول ۴ است. در آزمون علامت زوج-نمونه ای ویلکاکسون فرض صفر ادعا بر برابری رتبه بندی میانگین کیفیت گزارشگری مالی شرکت‌ها در دوره قبل و بعد از ابلاغ دستورالعمل کنترل‌های داخلی دارد.

اگر سطح معنی داری آزمون مذکور کوچکتر از ۰/۰۵ باشد، در سطح اطمینان ۹۵٪ فرض صفر رد شده و می‌توان ادعا کرد رتبه بندی میانگین کیفیت گزارشگری مالی شرکت‌ها در دوره قبل و بعد از ابلاغ دستورالعمل کنترل های داخلی با یکدیگر تفاوت معنی داری دارد. نتایج آزمون علامت زوج - نمونه ای ویلکاکسون برای آزمون فرضیه اول به شرح جدول ۴ می‌باشد.

جدول ۴. مقایسه زوجی کیفیت گزارشگری مالی شرکت ها

رتبه ها			
		مجموع رتبه ها	میانگین رتبه ها
FRQ9101 - FRQ8690 دوره قبل - دوره بعد	رتبه های منفی	۱۰۴ ^a	۹۲/۷۱
	رتبه های مثبت	۸۸ ^b	۱۰۰/۹۸
	رتبه های برابر	۸ ^c	
	مجموع تفاضل ها	۲۰۰	
FRQ9101 < FRQ8690 a. دوره بعد < دوره قبل			
FRQ9101 > FRQ8690 b. دوره بعد > دوره قبل			
FRQ9101 = FRQ8690 c. دوره بعد = دوره قبل			
آماره های آزمون ویلکاکسون			
دوره قبل - دوره بعد			
FRQ9101 - FRQ8690			
Z	آماره Z	-۰/۴۹۱	
Asymp. Sig. (2-tailed)	سطح معنی داری	۰/۶۲۴	

همانطور که در جدول ۴ مشاهده می‌شود، در ۱۰۴ شرکت از ۲۰۰ شرکت، رتبه بندی کیفیت گزارشگری مالی شرکت‌ها در دوره بعد از ابلاغ دستورالعمل کنترل های داخلی کوچکتر از دوره قبل از ابلاغ دستورالعمل کنترل های داخلی است و در ۸۸ شرکت نیز بزرگتر و در ۸ شرکت نیز برابر است. میانگین رتبه‌های بزرگتر ۱۰۰/۹۸ و میانگین رتبه‌های کوچکتر ۹۲/۷۱ می‌باشد. آماره آزمون ویلکاکسون -۰/۴۹۱ و سطح معنی داری آن ۰/۶۲۴ و بزرگتر از سطح خطای ۰/۰۵ می‌باشد. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵٪ فرض صفر آزمون علامت زوج - نمونه ای ویلکاکسون رد نشده و در نتیجه می‌توان نتیجه گیری کرد که میانگین رتبه بندی کیفیت گزارشگری مالی شرکت‌ها در دوره قبل و بعد از ابلاغ دستورالعمل کنترل های داخلی با یکدیگر تفاوت معنی داری ندارد. در نتیجه دستورالعمل کنترل های داخلی در افزایش کیفیت گزارشگری مالی شرکت‌ها اثربخشی نداشته است.

فرضیه دوم: دستورالعمل کنترل های داخلی بر کیفیت حسابرسی شرکت‌ها تأثیر معنی داری دارد. نتایج حاصل از آزمون فرضیه دوم در جدول ۵ ارائه شده است.

جدول ۵. نتایج تخمین مدل ۲

متغیر وابسته: کیفیت حسابرسی (ACQ)							
متغیر	نماد	نماد ضریب	ضریب	انحراف استاندارد	آماره t	p-value	نتیجه
عرض از مبدا	C	β_0	-۳/۲۷	۱/۱۱۲	-۲/۹۴۱	۰/۰۳۳	معنی دار
دستورالعمل کنترل های داخلی	ICG	β_1	۰/۴۸	۰/۱۷۸	۲/۶۸	۰/۰۷۳	معنی دار
دارایی های مشهود	TANG	β_2	-۰/۲۲	۰/۱۰۶	-۲/۱۴	۰/۰۳۲۱	معنی دار
جریان های نقد عملیاتی	CFO	β_3	-۰/۰۹۱	۰/۱۱۳	-۰/۸۰۷	۰/۴۱۹	عدم معنی داری
اندازه شرکت	SIZE	β_4	۰/۱۶	۰/۰۷۴	۲/۲۷۹	۰/۰۲۲۷	معنی دار
اهرم مالی	LEV	β_5	۰/۱۸	۰/۰۸۵	۲/۱۲۷	۰/۰۳۳۵	معنی دار
سن شرکت	AGE	β_6	۰/۱۵	۰/۰۴۶	۳/۳۱۷	۰/۰۰۰۹	معنی دار
آماره دوربین واتسون (Durbin-Watson stat)		۱/۵۶۳		آماره فیشر (F-statistic)		۱۱/۱۵۳	
ضریب تعیین تعدیل شده (Adjusted R-squared)		۰/۳۹۴		احتمال آماره فیشر (Prob(F-statistic))		۰/۰۰	

مقدار p-value مربوط به آماره F فیشر ۰/۰۰۰ می باشد، که بیانگر معنی دار بودن مدل رگرسیون در سطح اطمینان ۹۵٪ می باشد. ضریب تعیین تعدیل شده برابر ۰/۳۹۴ بوده که این بیانگر این است که تقریباً ۴۰٪ تغییرات متغیر وابسته با متغیرهای مدل قابل تبیین و پیش بینی است. همچنین ضریب مربوط به متغیر دستورالعمل کنترل های داخلی (ICQ)، برابر با ۰/۴۸۰۵ و احتمال آماره t برابر با ۲/۶۸۶ (با سطح خطای کوچکتر از ۵ درصد) است که بیانگر تایید فرضیه دوم پژوهش می باشد. به عبارت دیگر می توان گفت که دستورالعمل کنترل های داخلی (ICQ) بر کیفیت حسابرسی (ACQ) تأثیر مثبت و معنی داری دارد. متغیرهای کنترلی دارایی های مشهود با ضریب -۰/۲۲، اندازه شرکت با ضریب ۰/۱۶۸ -، اهرم مالی با ضریب ۰/۱۸ و سن شرکت با ضریب ۰/۱۵ با متغیر وابسته کیفیت حسابرسی رابطه معنی داری دارند. متغیر جریان های نقد عملیاتی با کیفیت سود رابطه معنی دار ندارد.

در ادامه کیفیت حسابرسی هر شرکت در سال های قبل و بعد از ابلاغ دستورالعمل کنترل های داخلی طی دوره پژوهش، با آزمون مقایسه زوجی با یکدیگر مقایسه آماری شدند. نتایج آزمون های کولموگروف-اسمیرنوف و آزمون شاپیرو-ویلک جهت بررسی نرمال بودن توزیع کیفیت حسابرسی شرکت ها در دو دوره قبل و بعد از ابلاغ دستورالعمل کنترل های داخلی به شرح جدول ۶ حاکی از عدم نرمال بودن توزیع و در نتیجه ضرورت استفاده از آزمون ناپارامتریک علامت زوج- نمونه ای ویلکاکسون به منظور مقایسه زوجی میانگین کیفیت حسابرسی شرکت ها در دو دوره زمانی قبل و بعد از ابلاغ دستورالعمل کنترل های داخلی دارد.

جدول ۶. آزمون نرمال بودن کیفیت حسابرسی شرکت‌ها

متغیر	علامت اختصاری	آزمون کولموگروف-اسمیرنوف			آزمون شاپیرو-ویلک		
		Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
کیفیت حسابرسی شرکت‌ها قبل از ابلاغ دستورالعمل	ACQ8690	۰/۲۱۱	۲۰۰	۰۰۰	۰/۸۵	۲۰۰	۰۰۰
کیفیت حسابرسی شرکت‌ها بعد از ابلاغ دستورالعمل	ACQ9101	۰/۰۸۸	۲۰۰	۰۰۱	۰/۹۷	۲۰۰	۰۰۰

نتایج آزمون علامت زوج- نمونه ای ویلکاکسون برای آزمون فرضیه دوم به شرح جدول ۷ می‌باشد.
جدول ۷. مقایسه زوجی کیفیت حسابرسی شرکت‌ها

رتبه‌ها			
		تعداد	مجموع رتبه‌ها/ میانگین رتبه‌ها
ACQ9101 - ACQ8690 دوره قبل - دوره بعد	رتبه‌های منفی	۵ ^a	۳۲
	رتبه‌های مثبت	۱۹۱ ^b	۱۹۲۷۴
	رتبه‌های برابر	۴ ^c	
	مجموع تفاضل‌ها	۲۰۰	
a. دوره بعد < دوره قبل			
b. ACQ9101 > ACQ8690 دوره بعد > دوره قبل			
c. ACQ9101 = ACQ8690 دوره بعد = دوره قبل			
آماره‌های آزمون ویلکاکسون			
دوره قبل - دوره بعد			
ACQ9101 - ACQ8690			
Z	آماره Z	-۱۲/۱۰۰	
Asymp. Sig. (2-tailed)		سطح معنی داری ۰/۰۰	

همانطور که در جدول ۷ مشاهده می‌شود، در ۵ شرکت از ۲۰۰ شرکت، رتبه بندی کیفیت حسابرسی شرکت‌ها در دوره بعد از ابلاغ دستورالعمل کنترل‌های داخلی کوچکتر از دوره قبل از ابلاغ دستورالعمل کنترل‌های داخلی است. در حالیکه در ۱۹۱ شرکت رتبه بندی کیفیت حسابرسی شرکت‌ها در دوره بعد از ابلاغ دستورالعمل کنترل‌های داخلی بزرگتر از دوره قبل از ابلاغ دستورالعمل کنترل‌های داخلی است و در ۴ شرکت نیز برابر است. میانگین رتبه‌های بزرگتر ۱۰۰/۹۱ و میانگین رتبه‌های کوچکتر ۶/۴۰ می‌باشد. آماره آزمون ویلکاکسون ۱۲/۱۰۰- و سطح معنی داری آن ۰/۰۰۰ و کوچکتر از سطح خطای ۰/۰۵ می‌باشد.

باشد. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵٪ فرض صفر آزمون علامت زوج- نمونه ای ویلکاکسون رد شده و در نتیجه می توان نتیجه گیری کرد میانگین رتبه بندی کیفیت حسابرسی شرکت ها در دوره قبل و بعد از ابلاغ دستورالعمل کنترل های داخلی با یکدیگر تفاوت معنی داری دارد و کیفیت حسابرسی شرکت ها در دوره بعد از ابلاغ دستورالعمل کنترل های داخلی بیشتر است. در نتیجه دستورالعمل کنترل های داخلی در افزایش کیفیت حسابرسی شرکت ها اثربخشی داشته است.

فرضیه سوم: دستورالعمل کنترل های داخلی بر کیفیت سود شرکت ها تأثیر معنی داری دارد. نتایج حاصل از آزمون فرضیه سوم در جدول ۸ ارائه شده است.

جدول ۸. نتایج تخمین مدل ۳

متغیر وابسته: کیفیت سود (APQ)						
$APQ_{i,t} = \beta_0 + \beta_1 ICG_{i,t} + \beta_2 TANG_{i,t} + \beta_3 CFO_{i,t} + \beta_4 SIZE_{i,t} + \beta_5 LEV_{i,t} + \beta_6 AGE_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$						
متغیر	نماد	نماد ضریب	ضریب	انحراف استاندارد	آماره t	p-value
عرض از مبدا	C	β_0	۵/۱۸	۱	۵/۱۵	۰/۰۰
دستورالعمل کنترل های داخلی	ICG	β_1	۱/۳۳	۰/۱۶۳	۸/۱۴	۰/۰۰
دارایی های مشهود	TANG	β_2	۱/۹۴	۰/۲۴۸	۷/۸۲	۰/۰۰
جریان های نقد عملیاتی	CFO	β_3	-۰/۶۹	۰/۲۵۲	-۲/۷۳	۰/۰۰۶۳
اندازه شرکت	SIZE	β_4	-۱/۰۶۱	۰/۰۶۸	-۱۵/۵۱	۰/۰۰
اهرم مالی	LEV	β_5	۰/۸۲	۰/۲۰۶	۳/۹۹	۰/۰۰۰۱
سن شرکت	AGE	β_6	-۰/۲۸	۰/۰۵۲	-۵/۳۶	۰/۰۰
آماره دوربین واتسون (Durbin-Watson stat)		1.505518		آماره فیشر (F-statistic)		
ضریب تعیین تعدیل شده (Adjusted R-squared)		0.504921		احتمال آماره فیشر (Prob(F-statistic))		
				۱۶/۹۱		
				۰/۰۰		

همان طوری که ملاحظه می گردد مقدار p-value مربوط به آماره F فیشر ۰/۰۰۰ می باشد، که بیانگر معنی دار بودن مدل رگرسیون در سطح اطمینان ۹۵٪ می باشد. همچنین مقدار ضریب تعیین تعدیل شده برابر ۰/۵۰۴ بوده که بیانگر این است که حدود ۵۰٪ تغییرات متغیر وابسته با متغیرهای مدل قابل تبیین است. براساس نتایج حاصل از تخمین مدل به روش رگرسیون خطی که در جدول ۸ آمده است، ضریب مربوط به متغیر دستورالعمل کنترل های داخلی (ICQ) یعنی برابر با ۱/۳۳۲۰ و مقدار آماره t برابر با ۸/۱۴۳ (با سطح خطای کوچکتر از ۵ درصد) می باشد. بنابراین فرضیه سوم پژوهش تایید می گردد و می توان گفت که دستورالعمل کنترل های داخلی (ICQ) بر کیفیت سود (APQ) تأثیر مثبت و معنی داری دارد.

متغیرهای کنترلی دارایی های مشهود با ضریب ۱/۹۴ جریان های نقد عملیاتی با ضریب -۰/۶۹ - و اندازه شرکت با ضریب -۱/۰۶۸ -، اهرم مالی با ضریب ۰/۸۲ و سن شرکت با ضریب -۰/۲۸ - با متغیر وابسته کیفیت سود رابطه معنی داری دارند.



در ادامه کیفیت سود هر شرکت در سال های قبل از ابلاغ دستورالعمل کنترل های داخلی و سال های بعد از ابلاغ دستورالعمل کنترل های داخلی مزبور با آزمون مقایسه زوجی با یکدیگر مقایسه آماری شدند. نتایج جدول ۹ حکایت از عدم نرمال بودن توزیع کیفیت سود شرکت ها در دو بازه زمانی قبل و بعد از الزام دستورالعمل مبتنی بر نتایج آزمون های کولموگروف- اسمیرنوف و آزمون شاپیرو- ویلک دارد.

جدول ۹. آزمون نرمال بودن کیفیت سود شرکت ها

متغیر	علامت اختصاری	آزمون کولموگروف- اسمیرنوف			آزمون شاپیرو- ویلک		
		Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
کیفیت سود شرکت ها قبل از ابلاغ دستورالعمل	APQ8690	۰/۳۳۵	۲۰۰	۰/۰۰۰	۰/۵۱۷	۲۰۰	۰/۰۰۰
کیفیت سود شرکت ها بعد از ابلاغ دستورالعمل	APQ9101	۰/۳۵۴	۲۰۰	۰/۰۰۰	۰/۴۲۲	۲۰۰	۰/۰۰۰

با توجه به نتایج به دست آمده از جدول بالا، به منظور مقایسه زوجی کیفیت سود شرکت ها در دو دوره زمانی قبل و بعد از ابلاغ دستورالعمل کنترل های داخلی، از آزمون ناپارامتریک علامت زوج- نمونه ای ویلکاکسون استفاده شده است که نتایج آن به شرح جدول ۱۰ است.

جدول ۱۰. مقایسه زوجی کیفیت سود شرکت ها

رتبه ها		
مجموع رتبه ها	میانگین رتبه ها	تعداد
۱۴۰۸۰/۵۰	۱۰۷/۴۸	رتبه های منفی ۱۳۱ ^a
۶۰۱۹/۵۰	۸۷/۳۴	رتبه های مثبت ۶۹ ^b
		رتبه های برابر ۰ ^c
		مجموع تفاضل ها ۲۰۰
APQ9101 < APQ8690. دوره بعد < دوره قبل		
APQ9101 > APQ8690. دوره بعد > دوره قبل		
APQ9101 = APQ8690. دوره بعد = دوره قبل		
آماره های آزمون ویلکاکسون		
دوره قبل - دوره بعد		
APQ9101 - APQ8690		
Z	آماره Z	-۴/۹۱
Asymp. Sig. (2-tailed)	سطح معنی داری	۰/۰۰

همانطور که در جدول ۱۰ مشاهده می شود، در ۱۳۱ شرکت از ۲۰۰ شرکت، رتبه بندی کیفیت سود شرکت ها در دوره بعد از ابلاغ دستورالعمل کنترل های داخلی کوچکتر از دوره قبل از ابلاغ دستورالعمل کنترل های داخلی است. در حالیکه در ۶۹ شرکت رتبه بندی کیفیت سود شرکت ها در دوره بعد از ابلاغ دستورالعمل کنترل های داخلی بزرگتر از دوره قبل از ابلاغ دستورالعمل کنترل های داخلی است. میانگین رتبه های

بزرگتر ۱۰۷/۴۸ و میانگین رتبه های کوچکتر ۸۷/۲۴ می باشد. آماره آزمون ویلکاکسون ۴/۹۱۸- و سطح معنی داری آن ۰/۰۰۰ و کوچکتر از سطح خطای ۰/۰۵ می باشد. بنابراین در سطح اطمینان ۹۵٪ فرض صفر آزمون علامت زوج- نمونه ای ویلکاکسون رد شده و در نتیجه می توان نتیجه گیری کرد میانگین رتبه بندی کیفیت سود شرکت ها در دوره قبل و بعد از ابلاغ دستورالعمل کنترل های داخلی با یکدیگر تفاوت معنی داری دارد و کیفیت سود شرکت ها در دوره بعد از ابلاغ دستورالعمل کنترل های داخلی کمتر است. در نتیجه دستورالعمل کنترل های داخلی در افزایش کیفیت سود شرکت ها اثربخشی نداشته است.

۷- بحث و نتیجه گیری

هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی اثربخشی دستورالعمل رعایت کنترل های داخلی مصوب سازمان بورس بر کیفیت گزارشگری مالی، کیفیت حسابرسی و کیفیت سود شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می باشد. در همین راستا از طریق تحلیل اطلاعات نمونه ای متشکل از ۲۰۰ شرکت از بین شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در طی یک بازه زمانی ۱۶ ساله از سال ۱۳۸۶ تا سال ۱۴۰۱، نشان می دهد که امروزه نیاز به استقرار و استمرار یک سیستم کنترل های داخلی اثربخش، به عنوان جزئی جدایی ناپذیر از سیستم مدیریت کارآمد، نه تنها یک الزام بلکه یک ضرورت است که باید بیش از پیش مورد اهتمام مدیران واحدهای تجاری به منظور طراحی و اجرای کنترل های اثربخش، حسابرسان مستقل به منظور اظهارنظر تخصصی در زمینه کفایت و اثربخش بودن کنترل های اعمال شده توسط مدیریت، تدوین کنندگان استانداردهای حسابرسی به منظور تدوین استاندارد خاص حسابرسی کنترل های داخلی حاکم بر گزارشگری مالی (نظیر استاندارد حسابرسی کنترل های داخلی AS5) و همچنین نهادهای ناظر نظیر سازمان بورس و اوراق بهادار به منظور تدوین دستورالعمل کنترل های داخلی یکپارچه و ارتقاء یافته نظیر چارچوب کوزو که بسیار گسترده تر و فراگیرتر از دستورالعمل فعلی سازمان بورس است، قرار گیرد.

مبتنی بر نتایج به دست آمده از پژوهش حاضر، نتایج آزمون فرضیه اول نشان می دهد که دستورالعمل کنترل های داخلی بر کیفیت گزارشگری مالی تأثیر مثبت و معنی داری دارد. مشابه این نتایج در پژوهش های بهبهانی نیا و اروچی کمال آبادی (۱۴۰۲)، مهدویان و همکاران (۱۴۰۱)، چراغی زاده و مقدم (۱۳۹۷)، هو و همکاران (۲۰۲۱) و اجوا (۲۰۲۰) نیز دیده می شود.

نتایج آزمون فرضیه دوم پژوهش نشان می دهد که دستورالعمل کنترل های داخلی بر کیفیت حسابرسی نیز تأثیر مثبت و معنی داری دارد. این یافته ها همسو با نتایج پژوهش های گریوانی (۱۴۰۱) و دوپل و همکاران (۲۰۰۷) است در حالیکه نتایج پژوهش امیری و حاجیها (۱۳۹۷) بیان داشتند که بین دستورالعمل کنترل های داخلی و کیفیت کمیته حسابرسی رابطه معنی داری وجود ندارد.

نتایج آزمون فرضیه سوم پژوهش نشان می‌دهد که دستورالعمل کنترل‌های داخلی بر کیفیت سود تأثیر مثبت و معنی داری دارد. مشابه این نتایج در پژوهش‌های جی و همکاران (۲۰۲۰) نیز دیده می‌شود. در حالی که پورحسن سنگری و همکاران (۱۳۹۸) و چن (۲۰۱۶) در پژوهش‌های خود به وجود رابطه منفی بین دستورالعمل کنترل‌های داخلی و کیفیت سود دست یافتند.

نتایج آزمون فرضیه‌ها نشان می‌دهد که دستورالعمل کنترل‌های داخلی بر کیفیت گزارشگری مالی، کیفیت حسابرسی و کیفیت سود در سطح کل شرکت‌ها تأثیر مثبت و معنی داری دارد. بنابراین می‌توان نتیجه‌گیری کرد که ابلاغ دستورالعمل کنترل‌های داخلی در کل موجب ارتقای سطح فرآیند پاسخگویی و نظارت مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران شده است. در حالیکه، نتایج آزمون ناپارامتریک علامت زوج - نمونه ای ویلکاکسون نشان می‌دهد که رتبه بندی کیفیت گزارشگری مالی شرکت‌ها در دوره قبل و بعد از ابلاغ دستورالعمل کنترل‌های داخلی در سطح شرکت با یکدیگر تفاوت معنی داری ندارد. بر این اساس می‌توان نتیجه‌گیری کرد که ابلاغ دستورالعمل کنترل‌های داخلی هرچند بر کاهش سطح اقلام تعهدی اختیاری شرکت‌ها اثر مثبت داشته است، اما میانگین کیفیت گزارشگری مالی شرکت‌ها را نسبت به دوره زمانی قبل از ابلاغ دستورالعمل کنترل‌های داخلی، افزایش نداده است. همچنین نتایج آزمون ناپارامتریک علامت زوج - نمونه ای ویلکاکسون بیانگر این است که کیفیت کمیته حسابرسی شرکت‌ها در دوره بعد از ابلاغ دستورالعمل کنترل‌های داخلی بیشتر است و دستورالعمل کنترل‌های داخلی در افزایش تخصص کمیته حسابرسی شرکت‌ها اثربخشی داشته است. همچنین، نتایج آزمون ناپارامتریک علامت زوج - نمونه ای ویلکاکسون بیانگر این است که میانگین رتبه بندی کیفیت (پایداری) سود شرکت‌ها در دوره قبل و بعد از ابلاغ دستورالعمل کنترل‌های داخلی با یکدیگر تفاوت معنی داری دارد و کیفیت سود شرکت‌ها در دوره بعد از ابلاغ دستورالعمل کنترل‌های داخلی کمتر است. در نتیجه دستورالعمل کنترل‌های داخلی در افزایش کیفیت سود شرکت‌ها اثربخشی نداشته است.

با توجه به نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های پژوهش پیشنهادهای کاربردی زیر ارائه می‌شود:

- ✓ به سرمایه‌گذاران، اعتباردهندگان و تحلیل‌گران مالی پیشنهاد می‌شود، جهت ارزیابی شفافیت و کیفیت گزارشگری مالی شرکت‌ها به میزان رعایت دستورالعمل فوق از طرف شرکت‌ها بر اساس گزارش حسابرس مستقل، توجه کنند.
- ✓ به حساب‌رسان مستقل و ارکان راهبری شرکتی پیشنهاد می‌شود میزان رعایت بندهای دستورالعمل کنترل‌های داخلی توسط مدیریت را بررسی و به سهامداران و سایر ذینفعان گزارش کنند.
- ✓ به مدیران پیشنهاد می‌شود، جهت افزایش کیفیت گزارشگری مالی در سطح شرکت خود و افزایش پایداری سود شرکت دستورالعمل کنترل‌های داخلی را به صورت کامل اجرا کنند. همچنین، جهت مدیریت کارای سود و هموارسازی سود جهت افزایش قابلیت پیش‌بینی سود، از مدیریت سود



واقعی که مبتنی بر زمان بندی معاملات و برنامه ریزی تولید و فروش بوده و کیفیت واقعی سود را مخدوش نمی کند، استفاده کنند.

✓ به تدوین کنندگان قوانین و مقررات حسابداری و حسابرسی و ناظران بازار سرمایه پیشنهاد می شود جهت افزایش کیفیت گزارشگری مالی شرکت ها و شفافیت بازار سرمایه و در نتیجه افزایش اعتماد عمومی به بازارهای مالی، دستورالعمل کنترل های داخلی را به صورت ادواری بازنگری و دستورالعمل کنترل های داخلی مختص شرکت های متوسط و کوچک را نیز به صورت جداگانه تهیه و تدوین کنند.

منابع

- آزاد مقدم، فاطمه، غفاری، منصوره سادات و مریداحمدی یزدی، زهرا. (۱۳۹۹). تاثیر اثربخشی کمیته حسابرسی بر عملکرد شرکت: نقش مالکیت خانوادگی، پژوهش های معاصر در علوم مدیریت و حسابداری، ۴(۶)، ۲۶۴-۲۸۵.
- آقابابایی، محمدحسین؛ خانمحمدی، محمدحامد و خوشکار، فرزین. (۱۳۹۹). بررسی تاثیر مدیریت ریسک بر رابطه بین ویژگی های کمیته حسابرسی و عملکرد شرکت، پژوهش در حسابداری و علوم اقتصادی، ۴(۱۴)، ۳۲-۱۴.
- امیری، الهه و حاجیها، زهره. (۱۳۹۷). بررسی رابطه بین فعالیت های کمیته حسابرسی و کیفیت سیستم کنترل داخلی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، ۷(۲۶): ۸۱-۷۱.
- بهبهانی نیا، پریسا سادات، اروجی کمال آباد، فاطمه. (۱۴۰۲). اثر پیاده سازی سیستم کنترل داخلی بر کیفیت گزارشگری مالی و حکمرانی خوب در سازمان های بخش عمومی، دانش حسابرسی، ۲۳(۹۱): ۱۴۳-۱۲۹.
- پورحسن سنگری، سارا، حیدرپور، فرزانه و ولیخانی، ماشالا. (۱۳۹۸). تأثیر شدن ضعف در کنترل های داخلی بر کیفیت سود در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، مطالعات حسابداری و حسابرسی، ش ۳۰: ۱۲۴-۱۰۹.
- جمالی نصاری، شمس الدین، محمدپور، رحمت اله و محمدی، عطااله. (۱۴۰۲)، طراحی مدل بهینه سازی کیفیت کنترل های داخلی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، دانش حسابرسی، ۲۳(۹۳): ۱۷۹-۱۵۸.
- چراغی زاده، مریم و مقدم، عبدالکریم. (۱۳۹۷). بررسی تاثیر کنترل های داخلی بر کیفیت گزارشگری مالی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار با استفاده از مدل فرانسیس و همکاران، چهارمین کنفرانس ملی حسابداری، مدیریت مالی و سرمایه گذاری.
- حاجیها، زهره و محمدحسین نژاد، سهیلا. (۱۳۹۴). عوامل تاثیرگذار بر نقاط ضعف بااهمیت کنترل داخلی، پژوهش های حسابداری مالی و حسابرسی، ۷(۲۶): ۱۳۷-۱۱۹.



حساس یگانه، یحیی و تقی نتاج ملک‌شاه، غلامحسین. (۱۳۸۵)، رابطه گزارش کنترل‌های داخلی با تصمیم‌گیری استفاده‌کنندگان، مطالعات تجربی حسابداری مالی، ۴ (۱۴)، ۱۷۶-۱۳۳.

رحیمیان، نظام‌الدین و توکل نیا، اسماعیل. (۱۳۹۲). اهرم مالی و ارتباط آن با درماندگی مالی و فرصت‌های رشد در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران (روابط خطی و انحنایی)، حسابداری مالی، ۵ (۲۰)، ۱۱۰-۱۲۹.

فغانی، مهدی و پهلوان، هادی. (۱۳۹۷). تاثیر هزینه نمایندگی بر رابطه بین کیفیت کنترل‌های داخلی و مدیریت سود، مجله دانش حسابداری، (۳) ۹: ۸۷-۶۵.

قادری، کاوه، زلفی، حسن و افلاطونی، عباس (۱۴۰۲). فساد مالی و کیفیت کنترل‌های داخلی در شرکت‌های پذیرفته شده بورس اوراق بهادار تهران، دانش حسابداری، ۲۳ (۹۲): ۹۱-۱۰۹.

قنبریان، رضا (۱۳۹۰)، کنترل‌های داخلی از گذشته تا امروز، مجله حسابداری، شماره ۳۳۷، ۵-۱. گریوانی، منا. (۱۴۰۱). ویژگی‌های حسابداری داخلی و تأثیر آن بر کنترل‌های داخلی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم انسانی.

کشتکار، رسول، خواجهی، شکراله و دستگیر، محسن (۱۳۹۸)، مطالعه نقش واسطه‌ای ضعف‌های کنترل داخلی در رابطه بین شاخص‌های محتوای اطلاعاتی سود شرکت‌ها و کیفیت حسابداری، پیشرفت‌های حسابداری، ۱۱ (۲): ۳۳۱-۳۵۳.

گل‌علیزاده فروتنه، زهرا، باقرپور ولاشانی، محمد علی و نوغانی، محسن. (۱۳۹۵). تأثیر دستورالعمل کنترل‌های داخلی بر سطح اعتماد استفاده‌کنندگان از صورتهای مالی، دانش حسابداری و حسابداری مدیریت، ۵ (۱۸)، ۸۰.

محب علی، هادی. (۱۴۰۱). تأثیر کمیته حسابداری بر کیفیت گزارشگری مالی و ارزش شرکت، چشم انداز حسابداری و مدیریت، ۵ (۶۷)، ۵۳-۷۳.

مشایخ، شهرناز و دوستیان، صدیقه. (۱۳۹۵). مقایسه معیارهای ویژگی کیفیت سود در صنایع دانش بنیان با صنایع دیگر، پژوهش‌های حسابداری مالی و حسابداری، ۸ (۳۲): ۴۹-۶۲.

مهدویان، ابراهیم، لشگری، زهرا، خسروی پور، نگار، اسماعیل زاده مقری، علی و یگانگی، محمدرضا. (۱۴۰۱). تأثیر وضع مقررات کنترل‌های داخلی بر کیفیت اقلام تعهدی، دانش حسابداری و حسابداری مدیریت، ۱۱ (۴): ۲۴۵-۲۳۱.

نخعی، حبیب‌اله، حیدری نسب، سمانه. (۱۳۹۸). تأثیر کیفیت عملکرد حسابداری داخلی و کمیته حسابداری بر کیفیت گزارشگری مالی شرکت‌های بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه چشم انداز حسابداری و مدیریت، ۲ (۱۴): ۵۶-۴۲.

Akerlof, G. A. (1970). The market for "lemons": Quality uncertainty and the market mechanism. The Quarterly Journal of Economics, 84(3), 488-500.



- Ashbaugh-Skaife, H. , Collins, D. , Kinney, W. , LaFond, R. (2008). The effect of SOX internal control deficiencies and their remediation on accrual quality. *The Accounting Review*, 83 (1): 217–250.
- Asare, T. (2009), “Internal auditing in the public sector: promoting good governance and performance improvement”, *International Journal on Governmental Financial Management*, Vol. 9 No. 1, pp.15-28.
- Altamuro, J. and Beatty, A. (2010), “How does internal control regulation affect financial reporting?”, *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 49 No. 1, pp. 58-74.
- Anuar Nawawi, Ahmad Saiful Azlin Puteh Salin, (2017). "Internal control and employees' occupational fraud on expenditure claims", *Journal of Financial Crime*, <https://doi.org/10.1108/JFC-07-2017-0067>.
- Ajao, O. (2020). Internal Control Systems and Quality of Financial Reporting in Insurance Industry in Nigeria. *Journal of Finance and Accounting*, 22(1), P.21-43.
- Akhtaruddin, M. and Ohn, J. (2016), “Internal control deficiencies, investment opportunities, and audit fees”, *International Journal of Accounting and Finance*, Vol. 6 No. 2, pp. 127-144.
- Agha Babaei, Mohammad Hossein; Khanmohammadi, Mohammad Hamid and Khoshkar, Farzin (2019). Investigating the impact of risk management on the relationship between audit committee characteristics and company performance. *Research in Accounting and Economic Sciences*, 4(14), 14-32. [In Persian]
- Alqatamin, Rateb Mohammad (2018). Audit Committee Effectiveness and Company Performance: Evidence from Jordan. *Accounting and Finance Research*, Vol. 7, No. 2, doi. org/10.5430/afr. v7n2p48.
- Azad Moghadam, Fatemeh, Ghafari, Mansoura Sadat, Meridahmadi Yazdi, Zahra. (2019). The effect of audit committee effectiveness on firm performance: the role of family ownership. *Contemporary researches in management and accounting sciences*. 4(6), 264-285. [In Persian]
- Amiri, Elaha, Hajiha, Zahra. (2017). Investigating the relationship between the activities of the audit committee and the quality of the internal control system in companies admitted to the Tehran Securities Exchange, *Scientific Research Quarterly Journal of Accounting and Management Auditing*, Year 7, No. 26, pp. 71-81. [In Persian]
- Balsam, S., Haw, I., Lilien, S., (1995). Mandated accounting changes and managerial discretion. *Journal of Accounting and Economics*, 20, 3–29.
- Bedard, J. , Hoitash, R. , Hoitash, U. , Westermann, K. (2012). Material Weakness Remediation and Earnings Quality: A Detailed Examination by Type of Control Deficiency. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 31 (1): 57–78.



- Bryan, D. B. (2017). Organized labor, audit quality, and internal control. *Advances in Accounting*, 36, 11-26.
- Committee on Sponsoring Organization of the Treadway Commission (COSO), Internal Control Integrated Framework, *COSO Report*, 2012, PP. 1-150.
- Behbahani Nia, Parisa Sadat, Oroji Kamal Abad, Fatemeh. (2023). The effect of internal control system implementation on the quality of financial reporting and good governance in public sector organizations, *Audit Knowledge*, Vol. 91, pp. 129-143. [In Persian]
- Bushman, R. M., & Smith, A. J. (2001). Financial accounting information and corporate governance. *Journal of Accounting and Economics*, 32(1-3), 237-333.
- Chang, Y-T., Chen, H., Cheng, R. K., & W. Chi.(2019). The impact of internal audit attributes on the effectiveness of internal control over operations and compliance. *Journal of Contemporary Accounting & Economics*, 15, 1-19.
- Chen, Tingting .(2016). Internal Control, Life Cycle and Earnings Quality —An Empirical Analysis from Chinese Market, *Open Journal of Business and Management*, Vol.4 No.2.
- Chen, Y., Gul, F. A., & Truong, C. (2016). Auditor client specific knowledge and internal control weakness: Some evidence on the role of auditor tenure and geographic distance. *Journal of Contemporary Accounting & Economics*, 12(2), 121-140.
- Dong Ji, Wei Lu, Wen Qu .(2015). ” Determinants and economic consequences of voluntary disclosure of internal control weaknesses in China“. *Journal of Contemporary Accounting & Economics* ۱۲,(1), 61-72
- Cheraghizadeh, Maryam, Moghadam, Abdul Karim. (2017). Investigating the effect of internal controls on the quality of financial reporting in companies listed on the stock exchange using Francis et al.'s model, the fourth national accounting, financial management and investment conference. [In Persian]
- DeAngelo, L. E. (1981). Auditor size and audit quality. *Journal of Accounting and Economics*, 3(3), 183-199.
- Dechow, P. M., & Dichev, I. D. (2002). The quality of accruals and earnings: The role of accrual estimation errors. *The Accounting Review*, 77(s-1), 35-59.
- DeFond, M., Zhang, J. (2014). A review of archival auditing research. *Journal of Accounting and Economics*. In Press, doi:10.1016/j.jacceco.2014.08.007.



Deloitte and Touche LLP, et al. (2004). Internal control over financial reporting and investor resources. *Advances in Economics, Business and Management Research*, volume 15.

Deumes, R. (2004). Voluntary reporting on internal control by listed Dutch companies. Working paper, Maastricht University, Maastricht, Faculty of economics and business administration.

Doyle, J., Ge, W., & McVay, S. (2007), "Determinants of Weaknesses in Internal Control over Financial Reporting", *Journal of Accounting and Economics*, 44(2), PP. 193–223.

Fang, C., Wang, L., Lin, X., Lin, J., Feng, B. (2008). SOX Act, System of Internal Control and Reliability of Financial Information. *Audit Research*, 1: 45-52.

Faghani, Mehdi; Pahlavan, Hadi. (2017). The effect of agency cost on the relationship between the quality of internal controls and profit management, *Journal of Accounting Knowledge, management*, The Accounting Review, Vol. 90 No. 2, pp. 529-557. [In Persian]

Feng, M., Li, C., McVay, S.E. and Skaife, H.A. (2015), "Does ineffective internal control over financial reporting affect a firm's operations? Evidence from firms' inventory.

Freeman, R. E. (1984). *Strategic management: A stakeholder approach*. Boston: Pitman.

Grivani, Mena. (2021). Characteristics of internal audit and its effect on internal controls, Master's thesis, Faculty of Humanities. [In Persian]

Ghanbarian, Reza (2010), Internal controls from the past to today, *Accountant Magazine*, No. 237, 1-5. [In Persian]

Golalizadeh Foroutagheh, Zahra; Bagherpour Valashani, Mohammad Ali; Noghani, Mohsen (2016). The effect of internal control procedures on the level of trust of users of financial statements. *Management Accounting and Auditing Knowledge*, 5(18), 8. [In Persian]

Hassah Yeganeh, Yahya and Taghi Netaj Malekshah, Gholamhasan (2016), the relationship between internal control reporting and users' decision-making, *Financial Accounting Empirical Issues*, 4 (14), 133-176. [In Persian]

Hajiha, Zohra and Mohammad Hossein Nejad, Soheila (2014), Factors affecting important weak points of internal control, *Financial Accounting and Audit Research*, Year 7, Number 26, 119-137. [In Persian]



- Hajiha, Z. and Bazaz, M.S. (2016), “Impact of internal control material weaknesses on executive compensation: evidence from Iran”, *International Journal of Accounting, Auditing and Performance Evaluation*, Vol. 12 No. 1, pp. 70-84.
- Healy, P. M., & Palepu, K. G. (2001). Information asymmetry, corporate disclosure, and the capital markets: A review of the empirical disclosure literature. *Journal of Accounting and Economics*, 31(1-3), 405-440.
- Hong Chee Chonga, T. Ramayah., & C. Subramaniam. (2018). The relationship between critical success factors, internal control and safety performance in the Malaysian manufacturing sector. *Safety Science*, 104 , 179-188.
- Hong, N. T. H., Anh, N. T., Hoang, N. T. V., & Minh, D. N. (2023). Corporate governance, external financing, and earnings management: new evidence from an emerging market. *Future Business Journal*, 9(1), 7. <https://doi.org/10.1186/s43093-023-00206-3>.
- Hu, Jieqiong, Yin-Che Weng, Fusheng Wang.(2021). The effect of the internal control regulation on reporting quality in China, *Borsa Istanbul Review*, Volume 21, Issue 4, p 394-404.
- Jensen, M. C., & Meckling, W. H. (1976). Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of Financial Economics*, 3(4), 305-360.
- Ji, Xudong, Steven E. Kaplan, Wei Lu, Wen Qu. (2020). The role of voluntary internal control reporting in earnings quality: Evidence from China, *Journal of Contemporary Accounting & Economics*, vol 16, Issue.
- Kothari, S., A. Leone, & C. Wasley. (2005) Performance matched discretionary accrual measures. *Journal of Accounting & Economics*, 2005, 163–197.
- Lansiluoto, A., Jokipii, A. and Eklund, T. (2016), “Internal control effectiveness – a clustering approach”, *Managerial Auditing Journal*, Vol. 31 No. 1, pp. 5-34.
- Lakis, V & Lukas Giriunas. (2022). The concept of internal control system: Theoretical aspect, *Journal of Accounting Literature*, 42 , 80–103.
- Lenard, M.J., Petruska, K.A., Alam, P. and Yu, B. (2016), “Internal control weaknesses and evidence of real activities manipulation”, *Advances in Accounting*, Vol. 33, pp. 47-58.



Lobo, G., Wang, C., Yu, X. and Zhao, Y. (2017), "Material weakness in internal controls and stockprice crash risk", *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, pp. 1-33.

Leng, J. , Li, L. (2011). Analysis of the Relationship between Listed Companies' Earnings Quality and Internal Control Information Disclosure. *Modern Economy*, 2: 893-900.

Mohib Ali, Hadi (2022). The impact of the audit committee on the quality of financial reporting and company value. *Accounting and Management Perspectives*, 5(67), 53-73. [In Persian]

Mahdovian, Ebrahim, Lashgari, Zahra, Khosravipour, Negar, Esmailzadeh Moghri, Ali, Yegangi, Mohammad Reza. (2021). The effect of establishing internal control regulations on the quality of accruals, *Scientific Research Quarterly Journal of Management Accounting and Auditing*, Volume 11, No. 4, pp. 245-231. [In Persian]

Mashaikh, Shahnaz; Sediqeh Dostian, (2015), Comparison of profit quality criteria in knowledge-based industries with other industries, *Financial Accounting and Audit Research Quarterly*, Volume 8, Number 32, pp. 49-62. [In Persian]

Nishizaki, R., Takano, Y. and Takeda, F. (2014), "Information content of internal control weaknesses: the evidence from Japan", *The International Journal of Accounting*, Vol. 49 No. 1, pp. 1-26.

Nakhai, Habib Elah, Heydari Nasab, Samaneh. (2018). The effect of the quality of internal audit performance and the audit committee on the quality of financial reporting of Tehran Stock Exchange companies, *Accounting and Management Perspectives Quarterly*, Volume 2, No. 14, pp. 42-56. [In Persian]

Prawitt, D. F., Smith, J. L., & Wood, D. A. (2009). Internal audit quality and earnings management. *The Accounting Review*, 84(4), 1255-1280.

Pourhasan Sangri, Sara, Heydarpour, Farzaneh, Valikhani, Mashala. (2018). The impact of weakness in internal controls on the quality of profits in companies listed on the Tehran Stock Exchange, *Accounting and Auditing Studies*, Vol. 30, pp. 109-124. [In Persian]

Rahimian, Nizam al-Din; Tokalnia, Ismail. (2013). Financial leverage and its relationship with financial stability and growth opportunities in companies listed on the Tehran Stock Exchange (linear and curvilinear relationships). *Financial Accounting*, 5 (20), 129. [In Persian]

Simser, J. (2014), "Culpable insiders – the enemy within, the victim without", *Journal of Financial Crime*, Vol. 21 No. 3, pp. 310-320



- Su, L.N., Zhao, X.R. and Zhou, G.S. (2014), "Do customers respond to the disclosure of internal control weakness?", *Journal of Business Research*, Vol. 67 No. 7, pp. 1508-1518.
- Sun, Y. (2016), "Internal control weakness disclosure and firm investment", *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, Vol. 31 No. 2, pp. 277-307.
- Watts, R. L., & Zimmerman, J. L. (1986). *Positive accounting theory*. Prentice Hall.
- Windram, B. and Song, J (2004). Non-executive directors and the changing nature of the audit committees: Evidence from UK audit Committee Chairman. *Corporate ownership & Control*, pp. 108-115
- Yazawa, K. (2010). Why don't japanese companies disclose internal control weakness? Evidence from J-SOX mandated audits. *Aoyama Gakuin University*, 32, 2-11. : DOI:10.2139/ssrn.1607709.
- Zakaria, K.M., Nawawi, A. and Salin, A.S.A.P. (2016), "Internal controls and fraud – empirical evidence from oil and gas company", *Journal of Financial Crime*, Vol. 23 No. 4, pp. 1154-1168.
- Zhang, yan. Zhou, jian.zhou, nan (2007) " Audit committee quality, auditor independence, and internal control weaknesses " *Journal of Accounting and Public Policy* 26. 300–327.